

*”Hvordan erfarer norske rom møtet med den norske
barneverntjenesten? Perspektiver på barnevernets mandat
og praksis ovenfor norske rom”.*

MASTEROPPGAVE I BARNEVERN

Sofie Lunga

Høst 2017

Universitetet i Bergen

Det psykologiske fakultet

HEMIL-senteret

Veiledere: Marte Knag Fylkesnes og Kari Hagatun

FORORD

Gjennom arbeidet med denne studien har jeg møtt en rekke mennesker som har delt av sine erfaringer og perspektiver. Jeg har møtt flere representanter for rom som på ulike måter har vært berørt av møter med barnevernet. Jeg er veldig takknemlig for den åpenheten og engasjementet de har møtt meg med når jeg har tatt kontakt for intervju og uformelle samtaler. Jeg er også takknemlig for de gode rådene og hjelpen jeg har fått på veien av de som jobber med og for rom.

Jeg vil takke de to dyktige, engasjerte og tålmodige veilederne mine, Marte Knag Fylkesnes og Kari Hagatun. Dere har hele tiden heiet på meg og hjulpet meg til å gjennomføre dette spennende, men samtidig krevende prosjektet. Prosjektet hadde aldri blitt det samme uten deres støtte og klokskap. Dere fortjener en stor takk og mye mer.

Å skrive masteroppgaven har ikke bare vært en utfordring for meg, men det har også krevd tålmodighet og støtte fra familier og venner. Takk til den lille familien min, Holger og Ella, som har støttet, tatt hensyn og heiet på meg hele veien. Jeg takke min mor for god hjelp og støtte gjennom hele prosessen. Og til slutt vil jeg takke mormor, som på mange måter har vært grunnen for at jeg har valgt å fordype meg i dette tema. Jeg er ydmyk og takknemlig for alt du har vist og lært meg opp igjennom barndommen.

Haugesund, 20.november 2017

Sofie Lunga

SAMMENDRAG

Denne masteroppgaven handler om den norske romminoritetens erfaringer i møte med barnevernet. Formålet med denne studien er å få økt innsikt i informantenes opplevelser og erfaringer i møte med barnevernet, samt økt innsikt hva som skal til for å bedre samarbeidet.

Rom er Europas største transnasjonale minoritet og internasjonale studier viser at rom sliter med dårlige levekår, fattigdom, diskriminering og høy arbeidsledighet. Norske rom utgjør en gruppe på rundt 700-800 personer og undersøkelser viser at det er store utfordringer og brister i kontakten mellom rom og barnevernet. Europarådets kommisær for menneskerettigheter gir Norge hard kritikk for barnevernets hyppige bruk av fosterhjem for romske barn. I en rapport fra 2015 kom det frem at rundt 25% av norskfødte rombarn er tvangsplassert i fosterhjem og at ytterligere 25% av barn fra denne gruppen risikerer å bli tatt ut av familien i fremtiden.

Studiens empiriske materiale er utarbeidet gjennom semistrukturerte forskningsintervju med fire representanter fra romminoriteten. Informantene beskrev først og fremst at det er store utfordringer mellom norske rom og barnevernet. Manglende tillitt og frykt for at barnevernet skal ta fra foreldre barna blir trukket frem som særlig utfordrende. Videre hevdes det at barnevernet mangler kunnskap om romsk kultur og levesett. Et resultat av dette er at mange norske rom opplever diskriminering fra barnevernet. I følge informantene blir de møtt med negative holdninger mot rom og en motvilje fra barnevernet til å vurdere det unike ved hver enkelt familie. Til slutt trekkes informasjonsarbeid og dialog frem som viktige tiltak for å bedre samarbeidet mellom barnevernet og rom. Informantene belyste at det er behov for andre handlingsstrategier i barnevernet som kan bidra til en bedre kulturforståelse og en anerkjennende praksis ovenfor rom. Studien retter fokus mot kulturforståelse i barnevernet og betydningen av en antirasistisk, anerkjennende praksis i møte med romminoriteten

INNHold

FORORD.....	3
SAMMENDRAG	4
1. INNLEDNING	6
2. BAKGRUNN	8
2.1. Rom i Norge.....	8
2.1.1 Betegnelsen Rom.....	8
2.1.2 Roms historie.....	9
2.1.3 Roms tradisjoner og levesett.....	10
2.1.4 Roms levemåter i dag.....	12
2.2 Barnevernets rolle og mandat.....	13
2.3 Perspektiver på begrepene etnisitet og kultur.....	13
3. Tidligere forskning	15
3.1 Forholdet mellom rom og barnevernet	16
3.2 Forholdet mellom etniske minoriteter og barnevernet	19
3.3 Kulturkompetanse i barnevernet.....	22
3.4 Avsluttende betraktninger omkring tidligere forskning.....	23
4. TEORI.....	23
4.1 Anerkjennelsesteori.....	23
4.2. Modell for kulturkompetanse	25
5. METODE	28
5.1 Kvalitative forskningsintervjuer som metodisk tilnærming	29
5.2 Vitenskapsteoretisk tilnærming og egen posisjon	29
5.3 Rekrutteringsprosessen	30
5.4 Utvalgsbeskrivelse	33
5.6 Intervjuguide	33
5.7 Gjennomføring av intervju	34
5.8 Analyse	35
5.9 Kvalitet: Troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet	37
5.10 Forskningsetiske hensyn og vurderinger	40
5.10.1 Informert samtykke	40
5.10.2 Konfidensialitet	40
6. PRESENTASJON AV FUNN	41
6.1 UTFORDRINGER MELLOM NORSKE ROM OG BARNEVERNET	41
6.1.1 Negative opplevelser og frykt for barnevernet	41
6.1.2 Barnevernet mangler kunnskap om romsk kultur.....	44
6.1.2.1 Familiens betydning.....	47
6.1.2.3 Temperament og språk:.....	49
6.1.3 Diskriminering og antisiganisme.....	51
6.2. HVA SKAL TIL FOR Å BEDRE SAMARBEIDET MELLOM NORSKE ROM OG BARNEVERNET?	54
6.2.1 Informasjonsarbeid og dialog	55
6.3 OPPSUMMERING AV FUNN	56

7. DISKUSJON OG AVSLUTNING	57
7.1 Første del.....	58
7.1.1 Frykten for barnevernet	58
7.1.2 Barnevernet mangler kunnskap om romsk kultur.....	58
7.1.3 Diskriminering.....	61
7.2 Andre del.....	62
7.2.1 Diskusjon i lys av Honneth's teori om anerkjennelse	62
7.2.2 Anerkjennelse gjennom et etnisk perspektiv	66
7.4 Avslutning	68
7.5 Implikasjoner for videre forskning.....	69
KILDER	70
VEDLEGG 1 – informasjonsskriv og samtykkeerklæring.....	73
VEDLEGG 2 – Intervjuguide.....	77

1. INNLEDNING

Denne oppgaven handler om møter mellom norske rom og barnevernet. Europarådets kommisær for menneskerettigheter gir Norge hard kritikk for barnevernets hyppige bruk av fosterhjem for romske barn. I en rapport fra 2015 kom det frem at rundt 25% av norskfødte rombarn er tvangsplassert i fosterhjem og at ytterligere 25% av barn fra denne gruppen risikerer å bli tatt ut av familien i fremtiden (Muiznieks, 2015). Videre problematiseres det at det er få fosterhjemsplasserte romske barn som får opplæring i morsmålet eller mulighet til å bevare sin kultur.

Norske rom er en liten befolkningsgruppe med en lang historie med omfattende diskriminering, undertrykkelse og forfølgelse (Rosvoll, Lien & Brustad, 2015). Undersøkelser viser at rom fremdeles er den gruppen i befolkningen som folk i Norge er mest negative til (HL-senteret, 2012; Hoffmann et al. 2012). Videre finner studier at forholdet mellom rombefolkningen og sosiale tjenester er preget av sterk mistillit og frykt (AID, 2009). Forholdet mellom barnevernet og norske rom er utfordrende med tanke på at barnevernet bygger på majoritetens verdier og normer (Rugkåsa, 2008), samtidig som rom er en sårbar gruppe for politisk manipulasjon (Lidén & Engebrigtsen, 2011). Flere forskere peker på at sosialfaglig praksis ovenfor rom er preget av diskriminering og rasistiske holdninger (Baianstovus, 2012; Bay, 2002; Cemlyn, 2008; Urh, 2010). Manglende kunnskap og kulturforståelse bidrar til stereotypiske holdninger fra sosialarbeidere og det er identifisert flere brister i forholdet mellom barnevernet og norske rom (Persson, 2014). Det norske rommiljøet kritiserer barnevernet for å fremdeles føre en assimilerende politikk ovenfor

norske rom (Engebrigtsen, 2017; Karoli, 2015; Midtbøen og Lidén, 2015, s.54).

Europarådets kommisær for menneskerettigheter, Nils Muižnieks, er alvorlig bekymret for situasjonen til rombefolkningen i Oslo. I rapporten står det at frivillige hjelpeorganisasjoner ser svært alvorlig på at barnevernet tvinger så mange rombarn ut av familiene sine. Samtidig er det en bekymring over at frafallet av rombarn i skolen er høyt (Muižnieks, 2015). I rapporten kommer det ikke frem hvordan Europarådet har kommet frem til disse tallene, men barnevernets behandling av romani- og rombefolkningen gjennom historien kan være grunn nok i seg selv til å ta Europarådets bekymring på alvor. Lidén (2005) argumenterer for at barnevernet må ha en kritisk holdning til de sannheter og tiltak som til en hver tid fremsettes.

I forlengelse av dette finner jeg det både samfunnsaktuelt og viktig å få frem mer kunnskap om hvordan norske rom erfarer møtet med barnevernet, og ikke minst, hvilke tanker de selv har om hva som er viktig i disse møtene. I denne sammenheng er derfor representanter fra den norske romminoriteten sentrale kunnskapskilder fordi de enten har egne erfaringer med barnevernet, eller kan ha god kjennskap til andres erfaringer. Problemstillingen i dette masterprosjektet blir som følger:

”Hvordan erfarer norske rom møtet med den norske barneverntjenesten? Perspektiver på barnevernets mandat og praksiser ovenfor norske rom”.

Forskningsspørsmål:

- Hva beskrives som vanlige oppfatninger av / forestillinger om barnevernet blant norske rom?
- Hva beskrives som særskilte utfordringer for norske rom i møte med barnevernet?
- Hva trekkes frem blant rom, som årsaker til at barnevernet griper inn ovenfor familier med romsk bakgrunn?
- Hvordan beskrives møtet med barnevernet?
- Hvordan beskrives positive erfaringer i møte med barnevernet?
- Hvordan kan utfordringene møtes?

For å undersøke disse forskningsspørsmålene vil jeg ta i bruk semistrukturerte, kvalitative forskningsintervju som metode (Kvale & Birkmann, 2009). Metoden egner seg godt for å få frem informantenes erfaringer og opplevelser i møte med barnevernet.

Denne oppgaven består av totalt 7 kapitler. Innledningen utgjør kapittel en. I det andre kapitlet vil jeg redegjøre kort for relevante trekk ved roms kultur og levesett, etterfulgt en beskrivelse av barnevernet rolle og mandat før jeg presenterer begrepene kultur og etnisitet. I kapittel tre gjennomgår jeg relevant forskning om både rom og etniske minoriteter i barnevernet. I kapittel fire presenterer jeg det teoretiske rammeverket for denne oppgaven. Her vil jeg først redegjøre for Honneth's teori om anerkjennelse, før en modell om kulturkompetanse i barnevernet etterfølges. I det femte kapitlet vil jeg redegjøre for de metodiske valgene jeg har tatt, samt gjennomføringen og etterarbeidet av metoden. I det sjette kapitlet vil jeg presentere de funnene som trer frem i studien. Noen av disse funnene drøftes videre i kapittel syv, i lys av tidligere forskning og teori. Avslutningsvis vil jeg oppsummere og konkludere, før videre implikasjoner fremlegges.

2. BAKGRUNN

Temaet i denne oppgaven fordrer en nærmere beskrivelse av relevante trekk ved romminoritetens historie, forhold til nasjonalstaten, levesett og begrepet "rom". Jeg vil begrense meg til å kort redegjøre for trekk som danner kontekstuell bakgrunn for senere drøfting.

Deretter vil jeg foreta en gjennomgang av forskning og sentrale begreper som knytter seg til temaet barnevern og etniske minoriteter, med særlig fokus på rombefolkningen.

2.1. Rom i Norge

2.1.1 Betegnelsen Rom

Rom regnes som den største transnasjonale minoritetsgruppen i Europa. I 1999 fikk en gruppe rom i Norge status som nasjonal minoritet. Den norske rombefolkningen er kulturelt og sosialt sett en del av vlach-rom i Vest-Europa (Lidén & Engebriksen, 2010). Dette dreier seg om en gruppe på rundt 700-800 personer og det er etterkommerne av rom som kom til Norge på slutten av 1800-tallet som defineres som norske rom. Etter norsk lov er det ikke mulig å registrere mennesker i forhold til etnisitet, så det er knyttet noe usikkerhet til dette tallet.

Det finnes mange ulike meninger om hvilken betegnelse som skal brukes for å beskrive personer med bakgrunn som tradisjonelt har blitt omtalt som *sigøynere*. I 2008 fikk norske sigøynere den offisielle betegnelsen *rom*. Argumentet for dette, var at betegnelsen *sigøynere*

ofte ble forstått som nedlatende og politisk ukorrekt (Bielenber, 2012; Rosvoll, Lien & Brustad, 2015). Termen rom, viser seg å heller ikke være helt uproblematisk å bruke. Ordet rom er både entallsform og kan på romanés bety enten menneske eller mann, men ikke kvinne. Grammatisk sett, er rom et vanskelig ord å bruke i det norske språket og betegnelsen forbindes ofte med noe helt annet enn den nasjonale minoriteten rom. Internasjonalt brukes flertallsformen ”Romá”, i Sverige bruker de ”romer” og i Danmark ”romaer”. Det er også knyttet noen ulike meninger og følelser blant rom i Norge, i forhold til hvilket begrep som brukes og i hvilken form. Noen grupper av rom foretrekker sigøyner, mens mange bruker rom. Noen bruker begge deler og noen sier sigøyner innad i gruppen, mens rom når de snakker med andre (Bielenberg, 2012; Lidén, 2005; Minken, 2014). For meg er det viktig at betegnelsen jeg bruker, ikke oppfattes som krenkende av gruppen selv. Dette er i tråd med forskningsetiske retningslinjer (NESH, 2015). Siden jeg skriver inn i en akademisk sammenheng, velger jeg å bruke termen rom i det skriftlige arbeidet. I intervjusammenheng forhørte jeg meg om hvilken betegnelse informantene foretrekker å bruke og respekterte dette i samtalen og i arbeidet med analysen.

Det er flere likhetstrekk mellom Vlach-rom og den befolkningsgruppen som før ble kalt ”taterne” (nå Romani), men gruppene skiller seg fra hverandre på flere områder og regnes som to ulike nasjonale minoriteter. I Norge har det nylig innvandret en gruppe fattige, tilreisende rom fra Romania, men denne gruppen regnes heller ikke som en del av etterkommerne av de familiene som vendte tilbake til Norge etter andre verdenskrig (Tyldum og Friberg, 2014,s. 16), som er målgruppen for denne studien.

Rom har en historie som er preget av omfattende diskriminering, forfølgelse og utestenging (Tyldum & Friberg, 2014)). For å forstå situasjonen til rom i Norge i dag, vil jeg videre gi en kort redegjørelse av roms historie i Europa, romske tradisjoner og levekår.

2.1.2 Roms historie

Det antas at rom utvandret fra India gjennom folkevandringer til Europa en gang mellom 800- og 1300-tallet. Vlach-rom ankom Romania på 900-tallet, som krigsfanger. Etter opphevelsen av slaveriet i Romania spredte rom seg rundt om i verden og etablerte seg som minoriteter på flere ulike steder. Tiden i Romania førte til at det romske språket, romanès, lot seg påvirke av rumensk (Lidén, 1990).

På 1800-tallet kom den første gruppen med rom til Norge, på en tid det ikke var noen

hindringer for roms adgang til Norge. Etter første verdenskrig var det flere norskfødte rom som fikk utstedt norske pass (Lidén & Engebrigtsen 2010). På slutten av 1800-tallet vokste det frem en assimileringsspolitikk, også kalt fornorskingspolitikk, hvor både rom og romani var særlige mål for assimilering. Tiltak mot barn var et sentralt virkemiddel i assimileringsspolitikken og mange barn med romanibakgrunn ble tvangsflyttet i norske hjem for å sikre assimilering. Nyere forskning viser at rom ikke lot seg assimilere, men ble tvunget til å reise ut av landet. Mange rom forlot Norge i frykt for at det samme som skjedde med romani, kunne skje dem (Rosvoll, Lien & Brustad, 2015; Tyldum og Friberg, 2014, s. 15; NOU, s.134). Etter dette var det vanskelig for norske rom å komme tilbake til Norge og mange ble stoppet ved landegrensen (Myking, 2009). Etter at Hitler overtok makten i Tyskland i 1933, endte mange opp i konsentrasjonsleirer. Et fåtalls personer overlevde andre verdenskrig og kjempet helt frem til slutten av 1950-tallet for å få vende tilbake til Norge. I alt fikk fem storfamilier tilbake sitt norske statsborgerskap og norske pass (Bay, 2001; Lidén & Engebrigtsen 2010; Myking, 2009;).

Siden 1960-tallet fikk rom mye oppmerksomhet i media som igjen preget norsk politikk ovenfor rom. I Oslo kommune startet oppbygningen av «sigøynerkontoret» i 1972 og formålet var at et eget kontor skulle fungere som en særordning som kunne fatte vedtak og lage innstillinger etter lov om sosial omsorg og barnevern, i tillegg til å gi råd og veiledning. På slutten av 80-tallet fikk norske rom mye negativ medieoppmerksomhet etter en svindelskandale, hvor det ble stilt spørsmålstegn til den omfattende ressursbruken sigøynerkontoret hadde brukt på rom. I 1991 ble alle offentlige særtiltak mot rom avsluttet (Tyldum & Friberg, 2014, s. 17).

I 2009 ble en handlingsplan for å bedre levekår for norske rom lansert (AID 2009). Planen kom som et resultat av at rom fikk status som nasjonal minoritet. Hensikten med planen var å bekjempe diskriminering og sikre at roms levekår ble bedre. I en evaluering av planen fra 2014 kommer det frem at tiltakene så ut til å ha en begrenset effekt (Tyldum & Friberg, 2014).

2.1.3 Roms tradisjoner og leveste

Rom har en rikholdig kultur, men innenfor rammen av denne oppgaven vil jeg avgrense meg til å fokusere på barnets rolle og de tradisjoner som særlig kan sies å påvirke romsk barndom.

Romsamfunnet utgjør ”et statsløst felleskap basert på slekts- og familietilhørighet” (Engebrigtsen & Lidén, 2010, s.199). I følge Lidén (1990) er det å være rom, det motsatte av å være ikke-rom (gadje). Roms verdensforståelse må ses i sammenheng med deres moralsystem (Engebrigtsen & Lidén, 2010b). Moralsystemet viser til roms forestillinger om bestemte ideer om hva som er «rent og urent» eller riktig og galt, i forhold til kropp og bevissthet, det mannlige og kvinnelige og avgrensingen mellom rom og ikke-rom (Lidén, 1990). Reglene for renhet, mahrimé- regler, handler om å unngå urenheter og kommer eksempelvis til uttrykk gjennom ritualer, sosial omgang og klesvalg (Engebrigtsen & Lidén, 2010b, s.202). Mahrimé regler regulerer også overgangen fra barn til voksen. Barn anses å være i en nøytral periode i forhold til regler om urenheter (Lidén, 1990). Fra tolvårsalderen blir ungdommene regnet som voksne og renhetsreglene trer i kraft (Lidén 1990). Det moralske systemet kan ses som en sterk sosial kontrollmekanisme (Bay 2002), for hvis reglene for urenheter brytes, kan det få alvorlige konsekvensene for enkeltpersoner og særlig jenter (Lidén 1990, Hagatun & Westrheim 2014).

Ideelt sett vokser barna opp i store, utvidede familier med mange omsorgspersoner, søsken og søskenbarn. Barn deltar på det som skjer og de blir sett på som en uferdig voksen med egen vilje som respekteres. De sosialiseres ved å være med familien på det som skjer og mange barn har ikke tilpassede og faste rutiner for søvn og mat (Lidén 1990, Engebrigtsen & Lidén, 2010b). Selvstendighet, utadvendthet og pågangsmot er egenskaper som verdsettes og det er åpent for forhandlinger mellom barn og voksne. Barna oppfordres til å utfordre voksne, spesielt ikke-rom og kan dermed stå i fare for å karakteriseres som ville og uforskammede av ikke-rom (Engebrigtsen og Lidén 2010; Lidén og Engebrigtsen 2010). I romsamfunnet kan det å la andre ta vare på barna bli ansett som skammelig og barnehager forbindes ofte med noe utrygt (Hasvoll 2015).

Barna lærer tidlig at det å være rom skiller seg fra gadje, og at beskyttelse og trygghet oppnås innenfor eget samfunn. Dette skillet styrker en dypt følt mistillit mot majoritetssamfunnet og ser ut til å være et effektivt våpen mot det de vil oppleve av stigmatisering fra ikke-rom (Engebrigtsen & Lidén, 2010; Lidén, 2005). Det forventes at romske barn overholder de kulturelle verdiene og normene, som inkluderer å hedre de eldste i familien, vise lojalitet til egen familie og slekt, samt å understreke forskjell og adskillelse fra majoritetssamfunnet (Lidén, 1990).

2.1.4 Roms levekår i dag

Norske rom utgjør en liten befolkning og har en marginalisert posisjon i samfunnet (Lidén, 2005). Deres historie bærer preg av ”eksklusjon og undertrykkelse, samtidig som de har vært helt avhengige av økonomisk hjelp fra de samme myndighetene for å overleve” (Tyldum & Friberg, 2014, s 18). I 1998 ble rom gitt status som nasjonal minoritet i Norge. Delvis som en oppreisning fra norske myndigheters side, for tidligere assimileringsspress, overgrep og diskriminering (Lidén 2005 s.11). Anerkjennelsen legger grunnlaget for at minoritetsgruppa skal møtes med likeverd og respekt, og gir rettigheter i forhold til vedlikehold av språk, religion og kultur. Det er i midlertid ulike meninger om hvorvidt anerkjennelsen har fått den virkningen mange ønsket og fra noen hold hevdes det at anerkjennelsen førte til ytterligere forventninger om integrering (Engebrigtsen, 2016)

I frykt for assimilering har rom utviklet motstandsstrategier for å sikre kulturell overlevelse. Disse strategiene bygger blant annet på ”motstand mot deltakelse i sentrale institusjoner som skole og arbeidsliv” (Engebrigtsen og Lidén 2010; Tyldum & Friberg, 2014, s. 20). Ifølge Hilde Lidén (1990, 2005) er særlig motstanden mot å gå på skole blitt sett som viktig for norske roms overlevelse.

I motsetning til nesten alle norske barn, går rombarn sjeldent i barnehage. En undersøkelse fra 2005 fant at rombarn også sjeldent deltar på skolen regelmessig (Lidén, 2005). Flytting på grunn av økonomiske problemer og diskriminering gjør at skolebytter påvirker barnas skolegang (AID 2009). Flere familier som er helt avhengige av økonomisk støtte fra sosiale tjenester og lever under fattige kår med liten sosial støtte (Engebrigtsen, 2016). Mange unge foreldre lever mer eller mindre adskilt fra slekten sin og er avhengige av reseptbelagte medisiner, narkotika eller alkohol. Barna i disse familiene kan være utsatt for forsømmelse, omsorgssvikt og misbruk (Engebrigtsen 2007, 2016).

I en kunnskapsgjennomgang om diskriminering av samer, nasjonale minoriteter og innvandrere i Norge finner Midtbøen & Liden (2015) at forskning om minoriteters levekår i dag er særlig mangelfull. I enkelte rapporter og studier kommer det frem at norske rom utsettes for diskriminering. I masteroppgave til Persson (2014) finner hun blant annet at stereotypiske holdninger rettet mot rom, fører til strukturell diskriminering av minoritetsgruppen i barnevernet. Videre hevder Midtbøen & Lidén (2015) at ”begrenset kunnskap om minoritetenes levekår i dag kan medføre at overleverte forestillinger om

kulturelle tradisjoner blir brukt uten å undersøke om disse er reelle eller endret” (s.60).

2.2 Barnevernets rolle og mandat

Barnevernets ansvar og arbeidsoppgaver reguleres i hovedsak av Lov om barneverntjenester (1992). Barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utviklingen, får rett hjelp til rett tid. På den ene siden er barnevernet ansvarlig for å tilby hjelp til utsatte barn og unge, for å bidra til utvikling av gode levekår. På den annen side er det samtidig barnevernets ansvar å utøve kontroll og ved behov; gripe inn med tvangstiltak (Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet, 2009). Barnevernloven reflekterer sentrale verdier i samfunnet og legger eksplisitt til grunn for at hensynet til barnets beste, skal veie tungt for de beslutningene som fattes (Bunkholdt & Sandbæk, 2011). Samtidig er det biologiske prinsipp og barnets relasjon til sine biologiske foreldre vektlagt som en sentral verdi av lovgiver (Lindboe, 1998).

I de senere årene har samarbeidet og møter mellom barnevernet og etniske minoriteter fått mye offentlig oppmerksomhet, både faglig og politisk. I 1991 ratifiserte Norge FNs barnekonvensjon. I 2003 ble barnekonvensjonen inkorporert gjennom menneskerettsloven § 2 nr. 4. Dette innebar at barnekonvensjonen gjelder som norsk lov, og at konvensjonens bestemmelser skal gå foran bestemmelser i annen lovgivning, ved motstrid. Samtidig ble det gjort endringer i barnevernloven for å synliggjøre barnekonvensjonens bestemmelser (Hofman, 2010, s. 17). Med inkorporering av FNs barnekonvensjon gjennom menneskerettighetsloven har Norge forpliktet seg til å ta hensyn til barnets etniske, språklige, kulturelle og religiøse bakgrunn ved plassering av barn etter omsorgsovertakelse, jf. barnevernloven § 4-15 og barnekonvensjonen artikkel 20. Barnet har også fått rett til å nyte godt av eller å delta i kulturen det kommer fra sammen med andre av sin gruppe, jf. barnekonvensjonen artikkel 30 (Hofman, 2010, s. 13).

2.3 Perspektiver på begrepene etnisitet og kultur

I følge Lidén definerer rom «sin kultur og tilhørighet i kontrast til majoritetssamfunnet, og har vært kjennetegnet av en aktiv motstrategi til assimileringspresset gjennom å unndra seg kontroll» (Lidén, 2005, s.34). Det finnes mange måter å definere begrepet kultur på. Begrepet brukes på mange ulike måter og tilegnes stadig ulikt innhold og mening (Eriksen & Sørheim, 2003; Kumar, 2003). Kultur kan forstås som en sekkebetegnelse på hvordan mennesker organiserer, tolker og forstår verden rundt seg. Lill Salole (2013) beskriver kultur som «et sett

med verdenssyn, verdier, idealer, normer og uttrykk som skapes, deles og vedlikeholdes av mennesker som lever i et samfunn» (s.53). Kultur er ikke statisk, og arves, videreformidles og endres fra generasjon til generasjon. Salole (2013) taler for at for å forstå kulturbegrepet kan det være nyttig å dekonstruere begrepet for å undersøke hva det består av. Hun støtter seg til Weavers (1993) som forstår kulturbegrepet som et bilde av et isfjell. På oversiden av vannflaten er den synlige delen av isfjellet, mens på undersiden er det en langt større del som ikke er umiddelbart synlig. Overflatedelen består av uttrykk for kultur som er synlige, kan høres eller smakes. Språk, ritualer, skikker, tradisjoner og mat er eksempler på slike kulturuttrykk. På undersiden av isfjellet, finner vi usynlige kulturuttrykk som grunnleggende verdenssyn, verdier, religion, idealer og historie. Disse abstrakte, ubevisste og bakenforliggende kulturuttrykkene kan forstås som det grunnleggende fundamentet i et samfunn og forklarer *hvorfor* de synlige kulturuttrykkene kommer til uttrykk som de gjør (Salole, 2013, s.54). I intervjuene vil vi senere se eksempler på ”synlige” og ”usynlige” beskrivelser av roms kultur. Informantene snakket blant annet om konkrete kulturelle skikker, men også om en dyptliggende følelse av kulturell identitet, som en av informantene mente jeg ikke ville kunne sette meg inn i.

Uavhengig av syn på betegnelser og opphav regner rom seg som en egen etnisk folkegruppe med felles kultur, språk og historie (Tyldum & Friberg, 2014). Med etnisk gruppe menes «en gruppe mennesker som selv anser at de skiller seg fra andre på grunn av kulturelle og språklige særtrekk og/eller felles avstamming, og som også omgivelsene oppfatter som en egen gruppe. Etnisitet og etnisk identitet er sosiale, historiske og relasjonelle størrelser som handler om hvordan mennesker forstår seg selv og hvordan de blir forstått av andre» (NOU, 2015, s. 21-22). Etniske grupper utvikler seg i møte med samfunnet (NOU, 2015) og den romske minoriteten er en gruppe med store variasjoner innad i miljøet (Lidén, 2005). I følge Tyldum og Friberg (2015) er det i den akademiske litteraturen tre ulike perspektiver på hva som konstruerer roms etnisitet og kultur. Det første perspektivet bygger på lingvistisk forskning og vektlegger en forståelse av et felles etnisk opphav fra India. Kulturelle praksiser og verdier blant dagens rom ses da i sammenheng med paralleller til hinduismen og kastesystemet. Dette innebærer ”fellestrekk i kulturelle uttrykk som musikk og dans”, samt rituelle regler for renhet og urenhet (s. 19). Det andre perspektivet legger vekt på roms felles sosiale posisjon. Her ser man roms opphav i sammenheng med ”oppløsningen av føydalismen i Europa”, hvor ”grupper av omreisende jordløse fattigfolk utviklet særegne overlevelsestrategier og etter hvert kom til å bli definert – og etter hvert også forfulgt og

undertrykt – som en egen etnisk gruppe” (s.19). Det tredje perspektivet legger til grunn at begge disse to opphavene har vært med på å forme roms identitet og kultur. Her forstås trekk ved roms kultur som tilpasninger til samfunnet rundt, til tross for at noen trekk ved roms kultur kan knyttes til deres indiske opphav.

Informantene i denne studien snakker om kultur og etnisitet på mange ulike måter. Eksempelvis kan vi senere i sitatene se at informantene understreker egen særegenhet som etnisk gruppe og at de ønsker anerkjennelse for sin særegenhet, samtidig som de kritiserer majoriteten og sosialarbeideres kategoriseringer av dem.

3.Tidligere forskning

I dette kapittelet vil jeg gjennomgå relevant forskning som kan knyttes til problemstillingen i denne oppgaven. Det er ingen egen forskningssatsning om rom i Norge og inntrykket etter forskningsgjennomgangen er at roms marginaliserte posisjon i Norge gjenspeiles i forskningen. Mye av det som er skrevet om rom er enkeltstudier og oppdragsrapporter. Hilde Lidén, Ada Engebrigtsen og Torbjørg Bay har gjennomført studier basert på feltarbeid og kontakt med norske rom over tid (Engebrigtsen 1992; Engebrigtsen & Lidén 2010; Lidén 1990; Bay 2002; AID 2009). I nyere tid er det også skrevet flere masteroppgaver som tematiserer diskriminering av rom i møte med velferdsstaten, skolesystemet og barnevernet (Hagatun, 2013; Lundby 2013; Myking 2010; Persson 2014).

Litteraturen har blitt hentet inn via systematiske søk etter relevante studier og kilder. Jeg har anvendt databasen Google Scholar og Oria, samt universitetsbibliotekene ved universitetet i Bergen og Høgskolen på Vestlandet (HVL). Jeg har hovedsakelig orientert meg i litteraturreferansene i artikler, rapporter og andre forskningsoppgaver som omhandler rom. I feltarbeidet har jeg også blitt introdusert til relevante kilder av folk som kjenner godt til feltet. Den varierende betegnelsen på norske rom, har ført til at jeg har måttet prøve meg frem i litteratursøkene mine. Jeg har anvendt søkeordene rom/romer/romá/sigøyner og jeg har søkt etter relevant litteratur om barnevern og etniske minoriteter.

3.1 Forholdet mellom rom og barnevernet

Det finnes svært få rapporter eller forskning om forholdet mellom norske rom og barnevernet, til tross for at dette er et område myndighetene vet det er et stort behov for økt kompetanse (Lidén, 2005, s.46). I en studie fra 2014 ble i midlertid barnevernsarbeidere intervjuet om deres erfaringer med å arbeide med norske rom. Persson (2014) fant at retten til kulturell kontinuitet etter omsorgsovertakelse er lite prioritert i barnevernet. I følge Persson viser barnevernsarbeiderne til at det er en generell mangel på fosterhjem innen rommiljøet, samtidig som det er en oppfatning blant en del barnevernsarbeidere om at svært få romfamilier er *egnet* som fosterhjem. Hun finner at romsk kultur blir fremstilt som en del av problemet, og at barnevernsansatte har en manglende tillitt til at fosterforeldrene innen rommiljøet vil handle i tråd med barnevernets premisser. I tillegg kan se ut til at barnevernsarbeiderne noen ganger forstår kulturell kontinuitet og god utvikling som nærmest gjensidig utelukkende.

I en rapport fra 2017 om barnevernets arbeid med barn i minoritetsfamilier hvor det har vært forekomst eller mistanke om vold, rettes også fokus mot forholdet mellom barnevernet og norske rom (Haugen, Paulsen & Caspersen, 2017). Rapporten bygger på et stort datamateriale, inkludert intervjuer av personer med rombakgrunn. Det avdekkes flere utfordringer ved forholdet mellom barnevernet og rom. Forskerne peker på en utbredt frykt for barnevernet. Både ansatte og informanter med rombakgrunn belyser et behov for ”gjensidig økt tillitt” og etterlyser arenaer for dialog og gjensidig erfaringsutveksling. Rapporten avdekker også et behov for bruk av tolk for denne klientgruppen. Fra barnevernet rapporteres det om sjelden bruk av tolk i møte med norske rom. Informantene uttrykker på sin side at romske foreldre ofte blir tatt for å kunne det norske språket godt, men at mange kan ha problemer med å forstå fagspråket som brukes i barnevernet. Manglende bruk av tolk kan føre til store misforståelser og ytterligere frykt for barnevernet (Paulsen et. al, 2017). Samtidig som det fortelles om at foreldre opplever assimileringsspress fra barnevernet og fornorskning av romske barn, viser funnene i rapporten at mange ansatte i barnevernet har som mål å jobbe for å tilrettelegge kulturell kontinuitet.

I en analyse av 17 barnevernssaker fra fylkesnemnda, tingretter, lagmannsretten og Høyesterett, fant Sanne Hofman (2010) at hensynet til barnets kulturelle bakgrunn tillegges for liten vekt når det gjelder plasseringssted etter omsorgsovertakelse. Dette til tross for at plassering i majoritetsfamilier kan få problematiske følger for barnets identitetsutvikling.

Hofman (2010) viser blant annet til en lagmannsrettsdom fra en sak som omhandlet rom, hvor romsk kultur ble problematisert og fremstilt som forklaringen på hvorfor familier i rommiljøet ikke egner seg som fosterhjem.

I en norsk offentlig utredning (NOU) om norsk politikk overfor romanifolket fra 1850 til i dag kommer det frem i intervjuer med romani at tidligere barnevernstiltak preger forholdet til barnevernet i dag. Et gjennomgående funn var at flere informanter snakket om frykten for at barnevernet skal «ta» barna deres. Bekymringer blant romanibefolkningen fører til at mange foreldre vegrer seg for å tilkjenne at de har romanibakgrunn i møte med offentlige instanser.

Fra en internasjonal kontekst vil jeg videre fokusere på noen studier jeg finner særlig interessante for min problemstilling. I en studie fra Sverige har Baianstovu (2012) intervjuet sosialarbeidere om deres erfaringer i arbeidet med blant annet romske familier. Sosialarbeiderne i studien nevner en rekke forhold de finner utfordrende i arbeidet med rom. Det handler for eksempel om klientenes hyppige flytting, at klientene ikke overholder avtaler og at klientene ikke er enige i de problemene sosialtjenesten adresserer. Andre forhold kan være språkvansker og mangel på kulturell kompetanse. Baianstovu (2012) skriver at både rom og flere sosialarbeidere mener at rom blir diskriminert i det svenske samfunnet og at sosialtjenesten ikke har tilstrekkelig verktøy for å håndtere minoritetsspørsmål. For å motvirke diskriminering av rom mener sosialarbeiderne at mer kunnskap om romsk historie og kultur er nødvendig.

I studien *”Human Rights and Gypsies and Travellers: An Exploration of the application of a Human Rights Perspective to Social Work with a Minority Community in Britain”* tematiserer Cemlyn (2008) forholdet mellom sosiale tjenester og romminoriteten i Storbritannia, på grunnlag av diskurs om menneskerettigheter. Studien finner at rombefolkningen i Storbritannia sjeldent oppsøker sosiale tjenester for å få bistand med sine problemer. I følge Cemlyn unngår rom sosiale tjenester på grunn av frykt for å bli fratatt barna sine. Videre hevder hun at nyere studier og rapporter viser at rombefolkningens behov og kultur blir neglisjert og at negative oppfatninger av rom fører til en diskriminerende praksis. Det ser ut til at tjenestemenn, inkludert sosialarbeidere, mangler kunnskap om roms historie og kultur. I likhet med Baianstovu (2012) taler også Cemlyn (2008) for at økt kulturell forståelse i sosialt arbeid kan styrke forholdet mellom partene. For å oppnå en større

kulturforståelse av rom, bør ansatte få opplæring om roms kultur, tradisjoner og sosiale status i samfunnet. Videre bør sosiale tjenester involvere rom i større grad i arbeidet sitt for å finne gode løsninger.

I en studie fra Polen, som jeg vil trekke frem, diskuterer Puckett (2005) bakgrunnen for at rombefolkningen i Polen i liten grad benytter seg av sosiale tjenester. Puckett (2005) har intervjuet professorer i sosialt arbeid og profesjonsutøvere fra sosiale tjenester for å undersøke deres erfaringer, kunnskap og oppfatninger av rombefolkningen i Polen. Studien identifiserte flere brister i kontakten mellom rom og sosiale tjenester, samt forslag til hvilke tiltak som kan forbedre denne kontakten. Rombefolkningen oppsøkte sjeldent sosiale tjenester i redsel for diskriminering, for å bli misforstått på bakgrunn av kulturelle forskjeller eller for utvisning fra landet. Som et resultat, foretrekker rom å oppsøke nettverket for å få hjelp med problemer, framfor sosiale tjenester. Rombefolkningen lever også isolert fra resten av samfunnet og har lite kunnskap om hvilken hjelp sosialtjenesten kan tilby. I følge Puckett (2005) uttrykte informantene i studien en bekymring over at rom foretrekker å bruke sitt eget nettverk til å løse problemer, fordi rom er en av de mest fattige og mest sårbare gruppene i samfunnet. Det er vanskelig å avgjøre om dette er et aktivt valg rom gjør, eller om det handler om opplevde eller reelle mangler på alternativer. Forfatteren taler for at sosiale tjenester skal ta mer ansvar for å gi informasjon om sosiale tjenester til rombefolkningen i Polen og at tjenesten må bli mer tilgjengelig for rom.

En annen studie jeg finner relevant er en artikkel fra Slovenia som viser at det er mangel på utøvelse av sensitiv praksis ovenfor rombefolkningen. Sosialarbeidere beskriver fremdeles rom som en del av befolkningen det er "vanskelig å jobbe med". Urh (2011) argumenterer for at fraværet av mangfoldsdiskurser i sosialt arbeid har bidratt til marginalisering og stigmatisering av rom i Slovenia. I artikkelen presenteres to perspektiver som er relevant for sosialt arbeid og minoriteter, hovedsakelig rom: det juridiske og sosiologiske perspektivet (hvordan minoriteter behandles i Slovenia) og sosialt arbeidsperspektiv (hvordan sosialt arbeid har forholdt seg til minoriteters behov og hvordan sosialt arbeid har tilpasset seg disse behovene).

I følge Urh var assimilering en av de mest brukte strategiene for å opprettholde fraværet av mangfolds diskursen i Slovenia. Rom ble sett på som et sosialt problem og var et av de mest utsatte målene for det kommunistiske regimets assimileringspolitik. Den andre strategien

som bidro til å skape fravær av mangfolds- og inkluderings diskurser, var stillhet. Stillhet ble brukt som et middel for å motvirke opphavet til konflikt. På slutten av 1980-tallet var det eksempelvis en allment akseptert forståelsen at det å snakke om sosiale forskjeller ville skape unødvendig konflikt. Fraværet av diskurser som involverte mangfold, ulikhet og utestenging var i følge Urh en viktig brikke i prosessen med å opprettholde institusjonell rasisme.

Urh (2011) hevder det fremdeles er utbredt med manglende sensitiv praksis innenfor sosialt arbeid med rom. Som et resultat er rom dobbelt-marginaliserte i det slovenske samfunnet og utgjør et klart paradoks innen sosialt arbeid. På den ene siden, utgjør de historiske og flerdimensjonale utfordringene rom har måttet hankes med gjennom mange generasjoner, at rom faktisk trenger mer støtte fra sosialarbeidere. På den annen siden betraktes de som en marginalisert gruppe, noe som betyr at sosiale tjenester selv har en tendens til å utelukke dem. Antirasistisk- og kultursensitiv praksis i sosialt arbeid ble frem til nylig ikke ansett som viktige begreper i utdanningen av sosialarbeidere. Det ble derfor gjort lite for å motvirke rasistisk praksis. Urh argumenterer for at rom er en av flere minoriteter som har behov for å bli møtt med antirasistiske perspektiver og kultursensitiv praksis. Sosialarbeidere har et stort ansvar for å skape strategier for å motvirke deres sosiale utestenging.

Urh argumenterer for at det er behov for å utvikle en etnisk sensitiv læringsmodell, som representerer en mer refleksiv teori og praksis i sosialt arbeid med etniske grupper, basert på ideen om å gjenkjenne kulturelle behov og forskjeller

Vi ser at både nasjonal og internasjonal forskning identifiserer flere brister ved forholdet mellom sosiale tjenester og rombefolkningen. Manglende kompetanse og strategier for sosialarbeidere gjør at mange synes det er utfordrende å jobbe med rom. Rom unngår å oppsøke hjelpeapparatet i frykt for å bli fratatt barna sine, eller på grunn av opplevd diskriminering og rasisme. Språkvansker og manglende kunnskap om romsk kultur trekkes frem som viktige områder å øke sosialarbeidernes kompetanse. I tillegg mangler mange rom innsikt i hvilke rettigheter de har og informasjonsarbeid om sosialsystemet er viktig for å bedre samarbeidet mellom rom og sosiale tjenester.

3.2 Forholdet mellom etniske minoriteter og barnevernet

Forskning om forholdet mellom etniske minoriteter og barnevernet, kan gi ytterligere innsikt som er relevant i denne oppgavens sammenheng. Undersøkelser viser at mange saksbehandlere i barnevernet opplever arbeid med minoritetsfamilier som utfordrende

(Hærem og Aadnesen, 2008; Rugkåsa, 2008; Eide, Qureshi, Rugkåsa og Vike, 2009; Kriz og Skivenes, 2010). Erfaringer fra ulike hold tilsier at forholdet mellom familier med minoritetsbakgrunn og barnevernet ofte er preget av mistillit, misforståelser og konflikt (Vike og Eide, 2009; Norsk innvanderforum, 2013). I en studie hvor foreldre med flyktningbakgrunn er intervjuet, kommer frykten for barnevernet tydelig frem (Fylkesnes, Iversen, Bjørknes og Nygren 2015). Studien fant at frykten for barnevernet først og fremst ikke kunne relateres til informantenes negative erfaringer, men måtte sees i sammenheng med forestillinger og oppfatninger om barnevernet blant minoritetsmiljøer. Studien oppsummerer frykten for barnevernet gjennom tre undertemaer: ”1) Barnevernet bare tar barn, 2) Barnevernet går ikke i dialog med foreldre og 3) Barnevernet diskriminerer”. Studien avdekker at det er behov for ytterligere forskning om frykt for barnevernet og forskerne argumenterer for at økt kunnskap kan gi barnevernsarbeidere bedre forståelse for de utfordringene de står ovenfor.

Forskning viser imidlertid også at ”det råder mange myter og forestillinger både om barnevernet og om familier med minoritetsbakgrunn som har kontakt med barnevernet” (Haugen, et.al. 2017s.17). I en studie fra 2017, avliver Haugen et. al (2017) myten om at familier med innvandrerbakgrunn er overrepresentert i de mest inngripende tiltakene i barnevernet. I en studie om gode arbeidsrelasjoner mellom etniske minoritetforeldre og saksbehandlere i barnevernet identifiserte Fylkesnes og Netland (2012) særlig tre suksessfaktorer som var viktige i forhold til gode arbeidsrelasjoner. Forskerne fant at for foreldrene var det viktig at deres behov ble tatt på alvor. Deretter at saksbehandlerne er tilgjengelige for familiene og til slutt at informasjon blir gitt på en forståelig måte. Fylkesnes og Netland (2012) taler for at deres studie skiller seg fra andre studier som tidligere har vist at kulturforskjeller trekkes frem som særlig utfordrende i sosialt arbeid. Studien om gode arbeidsrelasjoner peker på at selv om kulturforskjeller konstateres, blir det ikke sett på som et problem når relasjonen er god.

I 2010 sammenlignet Kriz og Skivenes sosialarbeideres perspektiver på utfordringer med etniske minoritetforeldre, fra England og Norge. Sammenligningen viste at det var store forskjeller mellom landene når det gjaldt fokus på rasisme og fordommer. I England oppfattet sosialarbeidere rasisme og fordommer som de største utfordringene ved sosialt arbeid med minoritetsfamilier, og fokuset var rettet mot samfunnets ansvar for å sikre likeverdige tilbud for alle borgere. I Norge var det lite fokus på rasisme og diskriminering, og Kriz og Skivenes

fant at sosialarbeiderne forventet at foreldre skulle beherske to kulturer og at sosiale problemer ofte blir forklart gjennom kulturelle og individuelle forhold.

I en annen relevant studie fra 2015 fant Ylvisaker, Rugkåsa & Eide lignende funn. Forskerne analyserte 160 ”case” utarbeidet av erfarne norske barnevernsarbeidere som omhandlet konkrete utfordringer i arbeid med familier med etnisk minoritetsbakgrunn. Analysene viste at mødre står sentralt i barnevernsarbeidernes beskrivelser av utfordringene i familiene, mens fedre sjeldens omtales som omsorgspersoner. Eksempler som trekkes frem er mors manglende rengjøringsferdigheter, hennes dårlige økonomistyring og at hun ikke har lært seg norsk. Mødre holdes ansvarlig gjennom sin personlighet og personlige egenskaper. Forfatterne argumenterer for at mødre med etnisk minoritetsbakgrunn forventes å utvikle foreldreferdigheter etter et norsk morsrolleideal forankret i en middelklasse standard. Fattigdom, kjønn og klasse er implisitt beskrevet i casene, men vektlegges ikke i barnevernsarbeiderens vurderinger. Ved å fokusere på personlighet og individuelle feil, usynliggjøres således virkningen som klasse, rase og økonomi kan ha for etniske minoritetsfamilier.

En mulig forklaring på forskjellene mellom engelske og norske barnevernsarbeidere kan ligge i Lene Østbys (2008) sammenligning mellom fokuset på etniske minoriteter i utdanningen til sosialarbeidernes i de respektive landene. Hun fant at det var klare forskjeller på hvordan arbeid med etniske minoriteter tematiseres i utdannelsene. I Norge mener Østby (2008) at utdanningen i hovedsak fokuserer på å lære sosialarbeidere om kulturforståelse. I England dominerer et antirasistisk og ikke-undertrykkende perspektiv utdanningen. Fauske og Qureshi (2010) argumenterer for at selv om likeverd og ikke-diskriminering er en del av sosialarbeideres yrkesetikk, har det i Norge vært lite diskusjon om hvordan diskriminering kan motvirkes i sosialt arbeid. I den grad rasisme og diskriminering tematiseres i utdanningene er det i form av utfordringer knyttet til etniske minoriteters kultur som vektlegges, og ikke som perspektiv på hvordan stereotypier og fordommer i majoritetssamfunnet bidrar til manglende forståelse, mistenkeliggjøring og forskjellsbehandling. En bedre forståelse for slike prosesser ville gjøre sosialarbeidere i stand til å forstå de strukturelle utfordringene etniske minoriteter har i møte med offentlige tjenester (Haugen et.al, 2017, s. 60). Bø (2010) taler for at det er viktig at barnevernsarbeidere blir klar over at opplevelser av rasisme og diskriminering i det norske samfunnet utgjør en betydelig del av mange minoriteters erfaringsgrunnlag. Fokus på at slike negative opplevelser med

diskriminering kan påvirke dagliglivet til den enkelte, bør derfor ligge til grunn for sosialarbeideres møte med etniske minoriteter og deres familier.

Samlet sett, ser vi at forskningen finner manglende tillitt i forholdet mellom etniske minoriteter og barnevernet i Norge. Studier viser at barnevernet har en tendens til å fokusere på personlighet og individuelle feil, fremfor betydningen av kjønn, klasse og fattigdom. Det trekkes frem at barnevernet mangler innsikt og bevissthet rundt diskriminering og rasisme i møte med minoritetsfamilier. Fra flere hold fremheves viktigheten av et kritisk blikk på egen praksis. Fokus på stereotypier og fordommer i majoritetssamfunnet er viktig kunnskap for ansatte i barnevernet.

3.3 Kulturkompetanse i barnevernet

Det er en pågående debatt om hva kulturkompetanse i barnevernet er og bør innebære. I følge Rugkåsa, Ylvisaker & Eide (2017) er det en generell forståelse i sosialt arbeid at kunnskap om kulturelle normer og praksiser fører til økt sensitivitet hos sosialarbeidere (s.77). Diskurser om kulturkompetanse i barnevernet kritiseres for å overse maktforhold og i liten grad forholde seg til undertrykkelse, på tross av at det ofte finnes i samhandling i sosialt arbeid (Rugkåsa et.al, 2017). Ortega og Faller (2011) hevder at idealet om kulturell kompetanse i barnevernet var et utgangspunkt for å vise kulturelle forskjeller respekt, men at det ser ut til at fokus på kulturelle forskjeller fører til stereotype oppfatninger av andres kultur. Flere forskere er kritiske til forstillingen om at ”sosialarbeidere kan ha kompetanse på andre mennesker eller kulturer” og kulturkompetansediskursen beskyldes for å være basert på en ”essensialistisk forståelse av kultur” (Rugkåsa et.al, 2017, s.80). Annen forskning vektlegger at ansatte i barnevernet må ha kunnskap om blant annet minoriteters levekår, diskriminering, rådende ideologi og majoritetens definisjonsmakt for å utøve kultursensitivitet (Rugkåsa 2008; 2017; Bø 2010). Haugen et.al (2017) fant at ansatte i barnevernet både må inneha en sensitiv kulturforståelse for andres og egen kulturbakgrunn og ha et bevisst forhold til at vestlig middelklassestandard bare utgjør *et* perspektiv i barnevernfaglige vurderinger. Samtidig må de ansatte ikke la kulturelle faktorer overskygge forklaringer tilknyttet levekår. Qureshi og Fauske (2010) og Qureshi (2009) beskriver at åpenhet og nysgjerrighet kan hjelpe den profesjonelle til å etablere en felles arena for dialog. Marsh (2004) taler for at kulturelt kompetent praksis i sosialt arbeid innebærer at vi i første omgang undersøker våre egne holdninger og verdier. Og i følge Bredal (2009) innebærer kulturell kompetanse at sosialarbeidere kan vurderer når kulturelle forskjeller er vesentlige.

3.4 Avsluttende betraktninger omkring tidligere forskning

I forskningsgjennomgangen ser vi at forskning om norske rom og barnevernet er mangelfull, til tross for at dette er et område med sterkt behov for mer kunnskap og kompetanse. Det er forsket svært lite der roms egne perspektiver kommer frem. Erfaringer fra tidligere forskning viser at det kan være utfordrende å rekruttere informanter med rombakgrunn, særlig ved forskning om sensitive temaer (Myklebust, 2012; Haugen et.al, 2017; Persson, 2014). Fra den forskningen som foreligger på feltet, identifiseres det flere brister og utfordringer i møte mellom rom og barnevernet. Barnevernet mangler kunnskap om roms kultur og praksiser, men mest av alt mangler barnevernet innsikt i hvordan diskriminering og rasisme påvirker forholdet til minoritetsfamilier.

Mitt forskningsprosjekt ønsker å få frem flere stemmer fra rommiljøet om deres erfaringer i møtet med barnevernet. Som jeg vil vise i kapittel 4 har også dette prosjektet inneholdt balanse mellom hensynet til temaets aktualitet og hensynet til sårbare grupper.

4. TEORI

I dette kapittelet vil jeg først redegjøre for Axel Honneth's teori om anerkjennelse og krenkelse. Her vil jeg redegjøre for de komponentene jeg finner mest relevante for temaet i oppgaven. Deretter vil jeg presentere en modell for kulturkompetanse i barnevernet. Her vil jeg trekke ut elementer som kan komme til nytte i diskusjonen senere i oppgaven.

4.1 Anerkjennelsesteori

Rom har vært offer for tidligere assimilering- og diskrimineringspolitikk i Norge og Europa. Mye peker på at rom fremdeles utsettes for diskriminering i offentlige instanser, også i barnevernet (Engebrigtsen, 2017; Hofmann, 2012; Persson, 2014).

Anerkjennelse av romminoriteter er ment å fungere som en motvekt til historien som er preget av undertrykking og overgrep mot rom. Det å bli møtt med en anerkjennende holdning kan være nøkkelen til å komme seg videre etter å ha blitt utsatt for nedverdigelser og overgrep (Pettersen & Simonsen, 2010). Honneth (2003, 2008) mener selv at for å forstå hva anerkjennelse er, må man vite hva krenkelse innebærer. På bakgrunn av dette mener jeg det er relevant å se norske roms forhold til barnevernet i lys av teori om anerkjennelse og krenkelse.

I boken *"Kamp om anerkjennelse"*, presenterer Axel Honneth sin teori om anerkjennelse. Teorien springer ut fra Hegels og Meads tidligere verker og Honneths konseptualisering kan betraktes som en kritisk sosialteori og tar utgangspunkt i at mennesket er født med et iboende

behov for anerkjennelse. Honneth opererer med tre former for anerkjennelse: kjærlighet, rettigheter og solidaritet.

Den første formen for anerkjennelse, *kjærlighet*, refererer til at mennesket må oppleve å bli verdsatt i nære relasjoner, med varme og empati. Kjærlighet, i denne sammenheng, handler om de sterke emosjonelle båndene som knyttes mellom få, betydningsfulle personer, hvor man mottar anerkjennelse av primære behov (Honneth, 2008). Den andre formen, *rettigheter*, dreier seg om et behov for å bli behandlet på lik linje med andre borgere i samfunnet.

Honneth påpeker at forholdet mellom enkeltindividet og samfunnet må være preget av gjensidighet. Mennesker som respekterer og forholder seg til normer og regler i samfunnet, blir også møtt med respekt og anerkjennelse fra samfunnet forøvrig. Den tredje og siste formen for anerkjennelse handler om *samfunnsmessig solidaritet*. I følge Honneth (2008) vil mennesket føle seg verdifull dersom man blir ansett som verdifull for ens særskilte egenskaper og bidrag til samfunnet. Samfunnet må dermed se betydningen av, og verdsette enkeltmenneskers og gruppers bidrag til et mangfoldig samfunn.

Motvekten til Honneths former for anerkjennelse, er tre dimensjoner av krenkelse (Honneth, 2008) *Fysisk mishandling* fratar mennesket følelsen av grunnleggende anerkjennelse.

Overgrep mot enkeltmennesket vil kunne føre til at selvtiliten svekkes og følelsen av kontroll forsvinner. Videre vil *tap av rettigheter* kunne føre til følelsen av ekskludering. Hvis man blir nektet innvilgelse av rettigheter som andre i samfunnet rår over, vil man kunne føle seg mindreverdige sammenlignet med andre borgere. Den siste dimensjonen handler om at mennesker eller grupper vil kunne føle seg *diskriminert* på bakgrunn av sin livsform/etnisitet. Krenkelseserfaringer i form av overgrep, ekskludering og/eller diskriminering har til felles at de vil kunne føre til følelse av skam, sinne og motvilje. I følge Honneth (2008) vil sosiale grupper som yter motstand og går inn for å kjempe for å styrke sin plass i samfunnet, kunne ha en positiv effekt for gruppens medlemmer. Enkeltmenneskets følelse av selvrespekt vil kunne styrkes ved å tydeliggjøre de krenkelsene den sosiale gruppen har blitt utsatt for av samfunnet.

I følge Honneth (2008) kjemper mennesker for anerkjennelse i forskjellige former for sosiale fellesskaper. Dette kaller Honneth for anerkjennelsessfærer. Anerkjennelsessfærene kan deles inn i den private, den rettslige og den solidariske sfære. Krenkelser kan i likhet med anerkjennelse, deles inn i tre sfærer: Krenkelse i den private sfære kan være vold, forsømmelse og omsorgssvikt. Krenkelse i den rettslige sfære kan innebære manglende

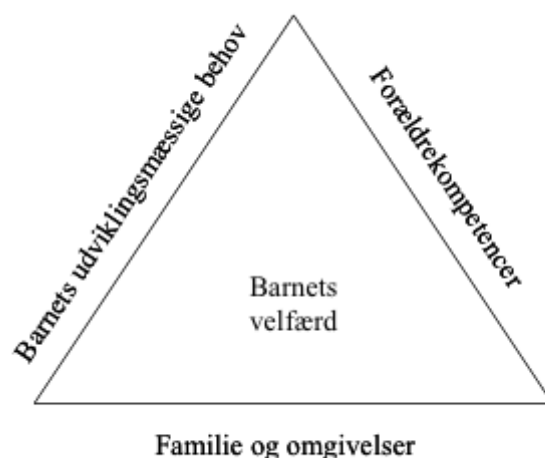
økonomisk trygghet og/eller mangel på bolig. Krenkelse i den solidariske sfære kan være mangel på arbeid og dermed mangel på å bli anerkjent som bidragsyter i samfunnet (Skjefstad, 2015, s.67-68).

4.2. Modell for kulturkompetanse

I følge Skytte (2008) føler sosialarbeidere ofte på manglende faglig kompetanse om utfordringene mange innvandrere står overfor i samfunnet. Stereotypier om andres kultur kan stå i veien for at sosialarbeiderne lykkes i å innhente den relevante informasjonen om barns oppvekstvilkår og minoritetforeldres omsorgskompetanse, noe som kan få alvorlige konsekvenser for barnas utvikling på sikt.

I det følgende vil jeg presentere en modell for kulturkompetanse i barnevernet. Jeg tar utgangspunkt i en helhetlig modell som har til hensikt å sikre en systematisk og helhetsorientert vurdering av barns situasjon. Integrated Children System (ICS-modellen) er en modell utviklet i England og har utviklingsøkologisk teori (Bronfenbrenner, 1979) som et overordnet perspektiv. I tillegg bygger modellen på anerkjent teori om tilknytning, teorier om barns motstandskraft og utviklingspsykologiske betraktninger (Mehlbye, 2007). I Danmark er ICS-modellen utbredt i arbeid med utsatte barn, unge og deres familie og brukes som en utredningsmal innenfor barnevernet. Modellen er oppstilt som en trekant med barnet plassert i sentrum og følgende tre hovedområder på hver av sidene: 1) barnets utvikling og utviklingsmessige behov, 2) foreldrenes evne eller kompetanse og 3) familieforhold og omgivelser (Mehlbye, 2017. Egen oversettelse og forenkling).

ICS

I forskningsprosjektet ”ICS – i et minoritetsetnisk perspektiv” setter Koldsø (2017) fokus på anvendelse av ICS-modellen med utsatte barn og unge med annen etnisk bakgrunn enn dansk. Hun introduserer gradvis en ”etnisk ICS-trekant” med et integrert fokus på et særlig etnisk perspektiv (s.1) Koldsø (2017) argumenterer for at et anerkjennende og helhetsorientert arbeid med minoritetsfamilier krever at profesjonsutøvere supplerer et perspektiv på barnet som allment og unikt, med et særlig etnisk perspektiv (s.2). Hun plasserer det minoritetsetniske perspektivet i en sirkel rundt ICS-trekanten og taler for at de sentrale danske majoritetsetniske perspektivene inkluderer et særlig etnisk perspektiv. En slik integrering innebærer at profesjonsutøvere evner å være åpen, reflektert, nysgjerrig og kunne utfordre sin egen kulturforståelse, slik at minoritetsfamilier ikke forstås fra et majoritetsperspektiv alene.

Til tross for at den ”etniske ICS-modellen” ikke brukes i norsk sammenheng, bygger modellen på flere grunnleggende prinsipper som vi også finner i Norge. Eksempler på dette er fokus på barnet i sentrum, kunnskap om barns utvikling og utviklingsmessige behov, en utviklingsøkologisk ramme og samarbeid med familien (Mehlbye, 2007). Modellen kan slik jeg ser det kritiseres for å overforenkle noe av kompleksiteten barnevernfaglige vurderinger består av. Likevel gir den et konkret bilde på hvordan kulturforståelse kan integreres i barnevernsarbeidet og jeg mener den illustrer og underbygger flere av funnene jeg senere vil presentere og diskutere i kapittelet om fremstillingen av funn.

Innenfor rammene en masteroppgave utgjør, vil jeg presentere de delene av modellen som er mest relevante for oppgaven, i en noe forenklet form. En slik vurdering er gjort med henhold til de temaene som var mest fremtredende i min studie og inkluderer derfor ikke en fremstilling av barnets helse, skoleforhold, fritidsforhold, vennskap, familiens bolig og familiens økonomi. Dette er alle viktige aspekter ved barnets og familiens liv, men vil ikke bli viet oppmerksomhet i denne sammenhengen.

3.3.1 Barnets utvikling og utviklingsmessige behov

Analysen til Koldsø (2017) pekte på at mange barn fra ikke-vestlige land kommer fra familier som har en kollektivistisk familieførståelse. En forståelse av barnets behov skal ifølge Koldsø, ikke fortolkes individuelt, men i relasjon til familiens behov. Det etniske perspektivet tar høyde for at også barnet i løpet av sin utviklingsprosess blir kollektivt tenkende og retter

fokus mot barnets og familiens livssyn og forståelse i relasjon til familiens behov og samspill (s. 4). Hele det utvidede slektskapet og familiens roller inngår i forståelsen av barnets utvikling.

I forhold til barnets identitetsutvikling har barn med annen kulturell bakgrunn en multidimensjonal identitetsmodell hvor sammenhengen mellom språk og identitet kan være sentral. I følge Skytte (2016) er språket et redskap for barnets forståelse av seg selv og for følelsesmessig og intellektuell kontakt mellom mennesker (s.139). Et etnisk perspektiv stiller krav om at barnevernsarbeideren må ha et skjerpet blikk på den etniske dimensjonen av barnets identitetsutvikling, hvorav sammenhengen mellom språk og opplevelse av identitet spiller en eksplisitt rolle (Koldsø, 2017, s. 7).

3.3.2 Foreldrekompetanse

Forskningsprosjektet til Koldsø (2017) avdekket et behov for å kunne ”*beskrive familiens livssyn, forståelse af forælderrollen og værdier omkring familieliv*” i barnevernets undersøkelse (s. 8). Dette kan handle om en mer kollektivistiske forståelse av et ”familieskap”, snarere enn et foreldreskap, hvor flere omsorgspersoner enn bare foreldrene ivaretar barn. Det etniske perspektivet har som mål å kartlegge og anerkjenne omsorgsgivernes kompetanse og undersøke hvilke utviklingspotensialer som ligger til grunn. Videre trekkes foreldrenes personlige historie, eller bagasje inn i forhold til utredningen av deres kompetanse. Foreldrenes og familiens språk kan også ha betydning for foreldrenes samarbeid og deltakelse i arenaer i majoritetssamfunnet. Et særlig etnisk perspektiv retter oppmerksomheten til hvordan foreldrene tolker deres foreldrerolle i en majoritetskontekst og fokuserer på den unike kompetansen minoritetforeldre har, med de belastningene deres livshistorie kan ha medført (s. 9).

3.3.3 Familie og omgivelsesforhold

Koldsø (2017) hevder det i barnevernets undersøkelser mangler plass til etniske familiers generelle fortelling om hvem de er, deres kultur og identitetsforståelse, verdier, religion, tradisjoner, skikker, vaner og språk (s. 10). Hun taler for at det er betydningsfullt for minoritetsfamilier å få beskrive familiens historie og at det er viktig for profesjonsutøvere å avdekke familiens sosiale nettverk. Det er også viktig å avklare familiens rolledeling ut i fra et kjønns- og aldersperspektiv. Hvordan er forholdet mellom kvinner og menn? Hvilke roller har

søsken i forhold til hverandre. Har barna flere omsorgspersoner? Familiens funksjoner kan også være påvirket av komplekse problemer i forhold til psykiatri, sykdom, rus også videre. Et særlig etnisk perspektiv retter fokus mot familiens fortelling om seg selv, deres livssyn, verdier, religion og språk. Hvilke omstendigheter det var rundt familiens innvandringshistorie kan ha betydning for belastninger familien har tatt med seg på veien. Hvordan familien ble mottatt i det respektive landet de innvandrer til, er også betydningsfullt for å få et helhetlig perspektiv på familiens forhold til omgivelsene. Hvilke strategier benytter familien seg av i relasjonen til majoritetssamfunnet? Familiens nettverk og sosioøkonomiske forhold er viktige aspekter i betraktningen av familiens posisjon i samfunnet.

3.3.4 Avsluttende betraktninger i forhold til et etnisk perspektiv

I følge Koldsø (2017) gir det å møte minoritetsfamilier med åpenhet og det å tilrettelegge for dialog en mulighet for nye refleksjoner for profesjonsutøvere i barnevernet. Kritisk refleksjon rundt profesjonsutøveres posisjon og perspektiver kan understøtte en dynamisk bevegelse fra majoritetsetniske perspektiver og over mot mer inkluderende minoritetsetniske perspektiver. Resultatet kan bli å arbeide anerkjennende med det som er annerledes (s. 15).

5.METODE

Formålet med dette masterprosjektet var å få mer kunnskap om møtene mellom norske rom og barnevernet. Jeg ønsket innsikt i opplevelser, erfaringer og utfordringer rom står ovenfor med barnevernet og hvilke tanker de har om hva som kan bidra til å bedre forholdet mellom romminoriteten og barnevernet.

I dette kapittelet beskrives den metodiske prosessen som har dannet grunnlaget for hva jeg har funnet og videre analysert. Jeg vil redegjøre for den vitenskapsteoretiske tilnærmingen som ligger til grunn i dette prosjektet. Videre vil jeg beskrive metoden jeg har anvendt i rekrutteringsprosessen, i innhenting av data og i analyseprosessen. Jeg vil også redegjøre for undersøkelsens gyldighet og bekreftbarhet, før jeg avslutter med en gjennomgang av forskningsetiske hensyn og vurderinger jeg har gjort underveis i prosjektet.

5.1 Kvalitative forskningsintervjuer som metodisk tilnærming

Problemstillingen i denne studien er av en slik karakter at det krever en metode som kan fremskaffe brede og dype beskrivelser fra informantene. Jeg har derfor valgt metoden som Kvale og Birkman (2009) karakteriserer som en samtale med struktur og formål, nemlig kvalitativt forskningsintervju (Kvale og Birkmann, 2009 s.130). Denne intervjuformen egner seg når en søker beskrivende informasjon knyttet til konkrete hendelser og ved å stille fortolkede spørsmål om hvordan informanten vurderer, oppfatter og tolker hendelser (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2010 s.136). I et semistrukturerte forskningsintervju legges det til rette for både et tematisk fokus og fleksibilitet i intervjuene (Hatch, 2002). Likevel, er det viktig å poengtere at intervju i seg selv, ikke gir noen direkte og fullstendig tilgang til andre menneskers virkelighet (Silverman, 2011).

5.2 Vitenskapsteoretisk tilnærming og egen posisjon

Valg av vitenskapsteoretisk tilnærming har først og fremst betydning for hvordan man betrakter fenomener og søker etter ny kunnskap (Gilje & Grimen, 1993; Thagaard, 2013). Til grunn for denne undersøkelsen ligger et syn på virkeligheten som sosialt konstruert. Kunnskapen som i denne oppgaven blir funnet, gravd frem eller gitt er et resultat av noe som aktivt skapes gjennom spørsmål og svar i et fellesskap mellom meg som forsker og personene jeg intervjuet (Kvale & Birkman, 2015, s.77). Sosialkonstruktivismen karakteriseres ved at vi forstår omverden gjennom de kategorier vi gir uttrykk for, og vår forståelse er preget av den kulturen vi lever i (Thagaard, 2011, s. 43). Studien bygger på anti-essensielle synspunkter som tar høyde for at virkeligheten ikke er objektiv eller fast, men at den sosiale verden er konstruert og bestemt av mennesker i et bestemt samfunn på et bestemt tidspunkt (Serrant-Green, 2010; Williams og May, 1996,).

Min egen forforståelse og faglige posisjon vil også virke inn på studien. De valgene jeg har tatt i forskningsprosessen vil farge kunnskapen som senere rapporteres. Selv hadde jeg ingen erfaring med å jobbe med norske rom gjennom arbeid i barneverntjenesten og jeg hadde lite kjennskap til minoriteten. Grunnen til at jeg i utgangspunktet har interessert meg for temaet i denne oppgaven, handler om det forholdet min mormor hadde til norske rom fra tilbake på 60-tallet. Mormor fikk i oppdrag fra Oslo kommune å starte en skole for å undervise romske barn. Hun har siden den gang hatt nære relasjoner til mange fra rommiljøet og hun har vært engasjert og brydd seg mye om de utfordringene mange norske rom står ovenfor i det norske samfunnet. I oppveksten min har mormor fortalt mange historier om den tiden hun drev

undervisning for romske barn. I sommerferiene pleide hun å ta med oss barnebarna til en romleir utenfor gamlebyen i Fredrikstad for å hilse på gamle kjente. Jeg husker disse turen som spennende og litt skumle. Det var mye som var annerledes – folk pratet høylytt og tullet og tøyset fra første sekund. Først og fremst ble vi alltid møtt med mye varme og gjestfrihet og det var alltid gøy når mormor tok oss med til romleirene.

I dag er mormor 92 år og har mistet kontakten med de som stod henne nær fra rommiljøet. Jeg vurderte likevel at den relasjonen mormor hadde til rom, som et utgangspunkt med mye potensiale. Først og fremst hadde jeg med meg noe kunnskap om miljøet som ikke bare var farget av medias fremstilling av minoritetsgruppen. I tillegg kunne den tilliten mormor hadde etablert, være en fordel for meg. Jeg var likevel bevisst på at dette var langt tilbake i tid og at min egen posisjon ville virke inn på forforståelsen min. Som kvinnelig barnevernsarbeider fra majoriteten vil forforståelsen min virke inn på de valgene jeg har tatt underveis i prosjektet og min forståelse av det jeg har møtt.

5.3 Rekrutteringsprosessen

Til min studie ønsket jeg primært å snakke med personer som regnet seg selv som rom, om deres forhold til det norske barnevernet. Jeg hadde en ide om at jeg lettere ville få informanter til å stille til intervju hvis jeg hadde en bred problemstilling som ikke begrenset seg til å bare fokusere på konkrete erfaringer i møte med barnevernet. Jeg tenkte det ville være vanskelig å få tilgang til personer som er i barnevernets systemer og at sensitive tema gjør at mange ikke ønsker å dele sine historier. Jeg søkte derfor personer som enten hadde meninger og/eller erfaringer med det arbeidet barnevernet gjør i møte med norske rom.

Siden jeg var ute etter å skaffe mer kunnskap om norske roms møter med barnevernet, anså jeg også personer som er profesjonelt ansatt til å jobbe tett med rom som viktige kunnskapskilder. Da hadde jeg i tillegg en alternativ gruppe med informanter som jeg kunne intervju hvis jeg ikke ville få tilstrekkelig med informanter fra romminoriteten.

For å få kunnskap om feltet og bygge tillit til nøkkelpersoner (Thagaard, 2011) søkte jeg råd og informasjon hos min bi-veileder som forsker i det samme feltet, men med utdanning som fokus. Hun rådet meg til å ta kontakt med ulike organisasjoner som jobber for og med rom og hun tipset meg om ulike seminarer, foredrag og arrangementer hvor det var sannsynlig at det ville være potensielle informanter eller andre nøkkelpersoner. I tillegg leste relevant litteratur

for å danne meg et bilde av og opparbeide meg kunnskap om det feltet jeg skulle begi meg utpå. I løpet av en lengre rekrutteringsprosess reiste jeg fire turer fra Haugesund til Oslo. De fleste norske rom er bosatt i Oslo og omegn, så dette var en naturlig del av rekrutteringen. På hver tur valgte jeg å være i Oslo flere dager av gangen. Da fikk jeg både mulighet til å delta på ulike arrangementer, besøke organisasjoner og jeg hadde god anledning til å være fleksibel i møte med informantene. Disse turene vil jeg omtale som et slags feltarbeid, uten at jeg hadde lagt spesifikke planer for en slik metode i forkant. Feltarbeid referer til den fasen hvor forskeren forlater forskningsinstitusjonen, oppholder seg i et annet miljø og ”går ut i felten” (Thagaard, 2011, s. 65).

Mitt første møte med feltet var på en internasjonal konferanse i Oslo sammen med bi-veilederen min. I salen var det flere fagfolk og forskere og bare to kvinner fra rommiljøet. Jeg kom i snakk med en av kvinnene og fortalte om prosjektet jeg var i gang med. Hun uttrykte umiddelbart at hun mente barnevernets behandling av romminoriteten var lite tillitsvekkende og at det gjøres mange grove feil i barnevernet. Hun sa det var viktig å få belyst temaet, men at jeg med stor sannsynlighet ville slite med å finne personer som var villig til å snakke med meg om barnevernet. I følge kvinnen var det og mange rom som har sett seg lei på at personer fra majoriteten skal si og mene noe på vegne av dem.

I løpet av den første tiden av feltarbeidet erfarte jeg at det var vanskelig å få til avtaler med personer fra rommiljøet. En jeg kom i kontakt med skulle reise bort, en annen hadde dårlige erfaringer med andre masterstudenter. Jeg erfarte at det var lettere å avtale møter med personer som hadde anledning til å treffe meg i arbeidstiden deres og fikk mulighet til å være en dag på et sted hvor det arbeides med undervisning og veiledning av norske rom. På denne måten fikk jeg anledning til å etablere kontakter som fungerte som døråpnere for meg og det var en kvinnelig ansatt som lot seg intervju. Jeg var avhengig av at personer jeg traff i løpet av feltarbeidene mine, rom og ikke-rom, foreslo eller formidlet kontakt med andre informanter. En slik prosess, hvor en kontakt genererer nye kontakter, kan i forskningssammenheng kalles for ”snøballmetoden”. Jeg kom i kontakt med flere potensielle informanter gjennom denne prosessen, men det var mange som ikke hadde anledning til å la seg intervju. Noen ville ikke, noen var opptatt med andre ting og noen møtte ikke opp til avtalen vi hadde og svarte ikke på videre henvendelse fra meg.

Med tanke på hvor tidkrevende det var å etablere kontakter, så ikke snøballmetoden ut til å rulle etter intensjonene (Thagaard, 2011). På min fjerde og siste tur til Oslo hadde jeg bare

gjennomført to intervjuer med representanter fra rombefolkningen som var ansatt på stedet hvor norske rom kan få opplæring og veiledning. Begge intervjuene var gjort uten lydopptak og grunnen til det var at jeg tilfeldigvis fikk anledning til å intervju personene, uten at jeg var helt forbedret og hadde utstyret mitt tilgjengelig. Jeg forstod derfor at jeg var nødt til å være mer pågående med rekrutteringen enn tidligere. Jeg samlet sammen alle telefonnumrene jeg hadde fått på veien og ringte på nytt. Det var flere som ikke svarte, noen telefoner var opptatt eller avslått og noen av numrene var ikke lenger i bruk. Jeg fikk ett svar med beskjed om at personen var opptatt med noe annet og at det ikke passet. Jeg samlet da sammen alle offentlige brosyre, artikler, blader og bøker som jeg hadde fått i løpet av de tidligere feltarbeidene mine og slo opp alle navnene jeg kunne finne i telefonkatalogen. Jeg oppdaget fort at dette skulle bli et puslespill. Samtlige av personene hadde rundt åtte telefonnummer oppført, og det var mange personer jeg aldri kom i kontakt med.

Jeg vil vise til et av feltnotatene mine for å gi et bilde:

”Hvordan skal jeg formulere meg for at personene i den andre enden ikke skal la seg skremme allerede fra første setning? Jeg hadde allerede prøvd å introdusere meg selv og prosjektet mitt i en informativ og formell stil, hvor jeg forklarte at jeg holdt på en med studie hvor jeg ønsker å intervju norske rom om tematikken barnevern. Personene jeg hadde kontaktet var stort sett høflige, men mente at de selv ikke hadde noe å bidra med, eller at de ikke var interessert i å snakke om dette temaet. Jeg forstod etterhvert at jeg måtte formulere meg på en annen måte for å rekruttere informanter - men hvordan? Jeg kom til å tenke på hvordan flere av de jeg har truffet fra rommiljøet var særlig opptatt av de høye tallene fra barnevernsstatistikken. Jeg prøvde å skrive noen setninger om at jeg hadde fått med meg disse tallene og at jeg at syns, uten å være uærlig, at dette er et tema det er viktig å belyse. Denne innfallsvinkelen så ut til å fungere bedre og jeg fant at min inngangsport kunne være at jeg signaliserte at jeg tok erfaringene deres på alvor. Jeg opplevde at flere personer straks begynte å uttrykke hva de mente om barnevernet. «Barnevernet tar fra oss barna og ødelegger dem», var typiske formuleringer. Jeg sa at dette var interessant informasjon og sprute om de kunne tenke seg å snakke mer om dette, enten på telefonen eller ved å treffes” (Notat fra feltarbeid).

Etter denne ringerunden fikk jeg intervjuet en informant over telefonen og en annen var villig til å treffe meg for å bli intervjuet på en kafé. Jeg snakket også med flere personer om temaet jeg hadde presentert, men det var fremdeles flere som ikke ville la seg intervjuet.

I løpet av feltarbeidet snakket jeg med mange personer, rom og ikke rom. Jeg intervjuet en person som jobber med undervisning av rom og jeg snakket med flere personer som jeg ikke har intervjuet. Disse personene har imidlertid påvirket informasjonsgrunnlaget i studien i stor grad. Jeg fikk særlig innsikt i at temaet i denne studien var vanskelig å forske på, av flere ulike grunner. Prosjektets formål, var å få frem stemmer fra rom selv og det er intervjuene av de romske kvinnene jeg har valgt å basere analysen på. Jeg anser likevel de samtalene og intervjuene jeg hadde med personer som var knyttet til rom gjennom arbeidet sitt, som svært viktige og relevante. Både fordi de fungerte som døråpnere til felten, men også fordi de delte sin kunnskap og gav gode råd på veien

5.4 Utvalgsbeskrivelse

Det endelige utvalget består av fire informanter. Informantene var alle var romske kvinner mellom 25 og 60 år. To av informantene var ansatt i en organisasjon og hadde mye erfaring med å hjelpe andre foreldre i deres møter med barnevernet. En tredje informant var frattatt omsorgen for barna sine, mens den siste informanten hadde noen i nær familie som var frattatt barna sine. På tross av at jeg opplevde utfordringer med å rekruttere informanter fra rommiljøet, vurderte jeg de dataene jeg fikk som brede og tilstrekkelige nok til å basere analysen på disse intervjuene.

5.6 Intervjuguide

Intervjuguiden inneholdt forslag til spørsmål og rekkefølgen av temaene jeg søkte informasjon om. Jeg delte intervjuguiden inn i tre deler, basert på Thagaard (2011) sin anbefaling om å bygge opp det dramaturgiske aspektet ved intervjuguiden mot en utvikling av det emosjonelle løpet i intervjuet (s.99). I følge Thagaard (2011) kan en velegnet start på et intervju innebære spørsmål om informantens bakgrunn, mens mer sensitive tema kan introduseres etter hvert som det opparbeides tillitt mellom forskeren og intervjueren (s. 101). På bakgrunn av at det er få norske rom som har formell utdanning utover grunnskolenivå eller jobb (Tyldum & Friberg 2012), valgte jeg å heller spørre informantene om de kunne begynne å fortelle litt om seg selv. For de to informantene som hadde ansettelsesforhold, var

det naturlig å spørre mer om dette. I andre del var temaet knyttet til utfordringer mellom rom og barnevernet. Her var jeg interessert i få vite mer om hvordan de opplevde den første kontakten med barnevernet og om de kunne beskrive hvilke utfordringer de så i barnevernets vurderinger av romske saker. Den tredje og siste delen omhandlet forslag til tiltak for å bedre samarbeid mellom rom og barnevernet. På denne måten forberedte jeg et intervju som skulle begynne og avslutte med temaer som var av mindre sensitiv karakter.

5.7 Gjennomføring av intervju

I likhet med undersøkelsene til Hagatun (2013) og Olgac (2006) har også informantene i denne undersøkelsen på ulike vis påvirket vilkårene for hvordan intervjuene ble gjennomført. Jeg planla å gjennomføre intervjuene med lydopptaker, notatblokk og spørsmålsark, men var forberedt på at jeg måtte være fleksibel. Dette hadde jeg snakket mye om med bi-veilederen min og jeg hentet inspirasjon fra en av hennes undersøkelser. Hagatun (2013) opplevde utfordringer med bruk av lydopptaker og notatark, og derfor ble nødt til å stole på sin egen hukommelse. De tre første intervjuene mine ble gjennomført uten lydopptaker tilstede og i likhet med Hagatun (2013) oppsummerte jeg det jeg opplevde informanten sa og gav informanten mulighet til å bekrefte eller nyansere. Etter samtalen snakket jeg inn alt jeg kunne huske på lydopptakeren min for å sikre at mest mulig av informasjonen ble skrevet ned senere.

Ved ett av tilfellene merket jeg for eksempel at informanten ble forstyrret av lydopptakeren. Denne situasjon fant sted i informantens hjem, med familien tilstede i rommet. Det var mye støy fra barn, husdyr og tv og informanten og jeg ble stadig avbrutt i samtalen fra de rundt oss. Jeg valgte å legge vekk lydopptakeren fordi jeg tolket at informanten lot seg stresse av at de rundt måtte dempe seg. Igjen gjorde jeg opptak av det jeg husket i etterkant av intervjuet. De to andre gangene hadde jeg ikke lydopptaker tilgjengelig. Underveis i intervjuene opplevde jeg at informantene ofte gikk rett på sak i samtalen og at de med en gang begynte å dele sine synspunkter om utfordringer de så mellom rom og barnevernet. Jeg tolket dette som at temaet engasjerte informantene i så stor grad at det var viktig for de å komme til sakens kjerne med en gang. Ved flere tilfeller kunne jeg krysse av spørsmålene mine, fordi informantene allerede hadde belyst temaene.

Som tidligere nevnt, var jeg mer pågående på mitt fjerde feltarbeid. Frem til da hadde jeg fire intervjuer og tre av datamaterialene var registrert ut ifra min egen hukommelse. For å sikre

rikelig med data valgte jeg å kontakte de informantene jeg allerede hadde snakket med for å spørre om de ville la seg intervjuer en gang til over telefon. Jeg forklarte at den informasjonen de hadde delt med meg tidligere var interessant og verdifull for mitt prosjekt og at jeg gjerne ville snakke videre for å sikre at min fremstilling av det de hadde sagt samsvarer i størst mulig grad. Informantene var positive til dette og ble informert om at lydopptakeren tok opp samtalen. Til tross for at intervjuene ble gjennomført over telefon opplevde jeg ingen særlige utfordringer ved det. Dette kan ha sammenheng med at jeg hadde møtt alle personene i forkant og at de var bevisst på hva jeg ville spørre om.

5.8 Analyse

På mange måter startet analysen allerede ved oppstart av prosjektet. Jeg hadde en forskningslogg hvor jeg noterte ned ideer og tanker og dette var med å påvirke samtalene med informantene. Eksempelvis hadde jeg ikke forberedt et spørsmål om informantene kunne meldt til barnevernet selv, men dette var noe jeg fant interessant i løpet av feltarbeidet.

Jeg benyttet tematisk analyse i arbeidet med å identifisere og analysere mønstre (kategorier og temaer) i datamaterialet. Tematisk analyse er et fleksibelt og nyttig metodisk verktøy som kan gi detaljert og rik innsikt i et komplekst datamateriale (Braun & Clarke 2006). Tematiske tilnærminger innebærer at man dyptgående sammenligner informasjon om hvert tema fra alle informantene (Thagaard, 2011, s.171). Jeg har i hovedsak latt meg inspirere av Braun og Clarke (2006) sin trinnvise modell av tematisk analyse. Her deles prosessen inn i seks steg, hvor fase 1 handler om å gjøre seg kjent med dataene, i fase 2 genereres innledende koder, i fase 3 søkes det etter tema, i fase 4 evaluerer man temaene, i fase 5 definerer man temaene og i fase 6 produserer man det skriftlige arbeidet. Jeg fulgte ikke stegene slavisk, men de ble brukt som en guide for analyseprosessen, som er i tråd med Braun og Clarkes (2006) anbefaling. Jeg har derfor beveget meg frem og tilbake mellom de ulike fasene og vil i dette kapittelet vise hvilke beslutninger jeg har tatt underveis i denne prosessen.

I den første fasen gjorde jeg meg kjent med datamaterialet allerede ved gjennomføringen av intervjuene og i arbeidet med å transkribere materialet. Ved å transkribere intervjuene fra muntlig til skriftlig form, kan man si at analysen allerede var i gang fordi denne omgjøringen regnes som en fortolkende prosess (Kvale og Birkman, 2015). Siden informantene behersket norskspråklige ferdigheter i ulike grad, var det noen av intervjuene som bød på språklige utfordringer. I tillegg var det noen ganger vanskelig å høre hva informantene fortalte. Gjennom å transkribere intervjuene i Softwareprogrammet Nvivo hadde jeg mulighet til å

senke hastigheten på lydopptakene, slik at jeg lettere kunne fange opp informantenes utsagn, ord for ord. Jeg hørte først igjennom seksti sekunder av lydfilen, før jeg transkriberte ti sekunder av gangen. Til slutt hørte jeg gjennom lydfilen i normal hastighet for å sikre at det var størst mulig samsvar mellom det muntlige og det skriftlige meningsinnholdet. For at informantenes budskap skulle komme tydelig frem valgte jeg også å gjøre grammatiske endringer i noen av sitatene og jeg oversatte svenske ord til norsk. Endringene ble gjort med varsomhet, slik at teksten skulle fremstå mest mulig sammenhengene, uten å forandre meningsinnholdet (Kvale & Birkmann, 2009, s.159). Underveis i denne prosessen noterte jeg også ned aspekter ved materialet som virket interessante i forhold til oppgavens forskningsspørsmål. Notatene ble et arbeidsverktøy til de neste fasene av analysen.

Etter å ha blitt kjent med datamaterialet begynte den neste fasen; selve kodingen av data. Prosessen med å knytte meningsinnholdet i intervjuene til relevante kodeord gjorde arbeidet mer oversiktlig og strukturert. Jeg benyttet stikkordene jeg hadde notert i den første fasen for å reflektere over hvilke betegnelser jeg skulle gi de ulike kategoriene. Noen umiddelbare kodeord som utkrystalliserte seg var blant annet problemer/utfordringer i møte med barnevernet, diskriminering, språklige misforståelser, betydningen av familie/slekt, inkludering og behovet for kunnskap. I dataprogrammet Nvivo fikk jeg anledning til å arbeide fleksibelt med kategoriene, ved at jeg kunne endre betegnelsene på kodene og flytte meningsinnholdet etterhvert som forståelsen min utviklet seg. For å unngå at relevant informasjon ble forbigått kodet jeg hele datamaterialet og plasserte informasjonene jeg ikke umiddelbart så relevansen av i kategorien ”annet”. Det er en kjent utfordring at bruken av eksempelvis Nvivo kan føre til at skriftlig tekst kan tilskrives et annet meningsinnhold hvis det ikke betraktes i lys av konteksten (Barun & Clarke, 2006). Derfor gikk jeg til stadig tilbake til de helhetlige transkriberte intervjuene for å sikre at jeg hadde forstått utdragene slik informantene formidlet de. Jeg gjennomførte hele kodingsprosessen to ganger for å se om jeg kunne oppdage andre mønstre jeg ikke hadde oppdaget den første gangen.

I den tredje fasen begynte arbeidet med å lete etter og identifisere temaer i det kodede datamaterialet. Noen koder så ut til å ha sterkere relasjon til hverandre og ble derfor organisert i innunder overordnede temaer. Det var to overordnede temaer som utkrystalliserte seg i analysen og disse var *utfordringer* knyttet til barnevernet og *forslag* til hvordan disse utfordringene kan møtes. Under *utfordringer* fant jeg flere undertema som informantene i undersøkelsen var opptatt av. Dette var henholdsvis ”frykten for barnevernet”, ”barnevernets

manglende kulturkunnskap” og ”diskriminering”. Under *forslag* til hvordan imøtekomme utfordringer mellom rom og barnevernet, fant jeg temaene ”tettere samarbeid og inkludering av rom” og ”økt kunnskap”.

I den fjerde fasen undersøkte jeg temaene nærmere. Med et kritisk overblikk vurderte jeg temaene opp mot problemstillingen. Jeg gikk systematisk gjennom teksten som tilhørte undertemaene for å vurdere om de samsvarte med det overordnede temaet. De temaene som hadde få koder knyttet til seg, ble slått sammen med andre temaer. Fordi analyseprosessen i kvalitative studier ofte kan beskrives som en refleksiv prosess hvor man beveger seg mellom rådata, kodede data og skriveprosessen, har også jeg gått frem og tilbake mellom de ulike fasene i analysen (Braun & Clarke, 2006, s. 86).

I den femte fasen jobbet jeg med å navngi temaene. Dette krevde en ytterligere tilskjerping av hva slags informasjon som passet under hvert tema. Kategorier og temaer ble identifisert og konstruert med utgangspunkt i mønstre og kjennetegn ved dataene, noe Braun og Clarke (2006) kaller datadrevet koding.

I den sjette fasen begynte arbeidet med den skriftlige fremstillingen av analysen for fullt. Jeg opplevde at skrivingen ble en lærerik og krevende prosess, hvor jeg fikk et tydeligere bilde av hvilke data som fungerte under de ulike temaene, og hva som måtte endres. I en grundig gjennomgang av tekstutdrag og sitater jobbet jeg med å finne de delene av intervjuet som best representerte hvert enkelt tema. Sitater fra intervjuene er også noe redigert, slik at teksten vil fremstå mest mulig sammenhengende (Kvale og Birkmann, 2009, s. 159). Dette innebærer at grammatiske feil, tenkepauser, latter og lignende har blitt justert, mens meningsinnholdet ble værende uendret. Og for ordens skyld; jeg har latt informantenes egne betegnelser på romminoriteten bli stående i sitatene.

5.9 Kvalitet: Troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet

Studiens troverdighet kan knyttes til begrepet *reliabilitet* (Thagaard, 2011; Silverman 2006). Troverdighet handler om hvorvidt studien er utført på en pålitelig og tillitsvekkende måte og at forskningen ikke bygger på tilfeldigheter (Merrick, 1999, Thagaard, 2011). Det er tillitsskapende å redegjøre for metodiske tilnærminger og avveininger som ble tatt stilling til underveis i forskningsarbeidet (Grønmo, 2004; Thagaard, 2011). Ovenfor har jeg presentert

fremgangsmåter som er benyttet i denne studien, ved å redegjøre for rekrutteringsprosessen, utvalget, innsamlingen av data, transkripsjoner og analyse. Slik informasjon gir leserne kjennskap til studiens oppbygning og kan være med på å styrke studiens troverdighet.

I kvantitative studier er målet at forskningsresultatene kan reproduseres ved å anvende de samme metodene flere ganger. Et slikt mål om repliserbarhet er imidlertid både problematisk og mindre hensiktsmessig i kvalitative studier. I studier hvor mennesker må forholde seg til hverandre kan ikke resultatene ses uavhengig av relasjonen mellom forsker og informanter (Kvale & Birkman, 2009; Thagaard, 2011). I min studie har eksempelvis personlige forhold ved meg som forsker innvirket på hvor gode data jeg har fått. Jeg erfarte blant annet at informantene spurte meg om hvorfor jeg var interessert i temaet rom og barnevern og jeg forstod det som om informantene var nysgjerrig på om jeg jobbet i barnevernet eller ikke. Min mormors forhold til rom har også ha påvirket studien til en viss grad. Jeg måtte stadig vurdere om en tilkjenneivelse av min families historie ville styrke tillitten mellom meg og informantene, eller om de kunne oppfatte det som et økt press til å delta i undersøkelsen. Jeg erfarte at i de tilfellene hvor jeg brukte lang tid på å bli kjent med informantene og hvor jeg snakket med de flere ganger, falt det seg naturlig å nevne familiens tilknytning til miljøet. Jeg opplevde at samtalen ble friere og mer åpen. Som utenforstående visste jeg en del om roms historie i Norge gjennom mormors arbeid med Sigøynerskolen og jeg og informantene kunne snakke om personer som både informantene, mormor og min mor var glad i.

Bekreftbarhet refererer til begrepet *validitet* og kan knyttes til tolkning av data og spørsmålet om resultatene i en undersøkelse stemmer overens med den virkeligheten som studeres (Thagaard, 2011). Everett og Furseth (2012) argumenterer for at man ikke kan anta at de innsamlende data i en undersøkelse er gyldige. For å styrke forskningens validitet, mener blant annet Silverman (2011) at begrepet gjennomsiktighet (transparency) danner et godt grunnlag for dette. Gjennom å tydeliggjøre grunnlaget for fortolkning, og systematisk og kritisk redegjøre for analyseprosessen styrkes validiteten. I sammenheng med mitt masterprosjekt, anser jeg det som viktig å ta i bruk kjente og etablerte metodiske tilnærminger (Shenton, 2004), for å begrunne de valgene som tas underveis i prosessen. Det vil også være viktig at jeg som forsker gjør meg godt kjent med den kulturelle konteksten hvor forskningen skal gjennomføres, for å være best mulig forberedt. Det var blant annet viktig at jeg satte meg inn i norske roms historiske forhold til myndigheter, da jeg vet at dette forholdet er preget av mye urett, diskriminering og rasisme. Hva sier tidligere forskning på dette feltet? Kan jeg

høste av andre forskeres erfaringer? Et annet moment er å synliggjøre hvordan jeg har gått frem for å fremskaffe reliable data. Som forsker reflekterte jeg mye rundt hvilke data og resultater jeg ønsket å oppnå i forskningen, og hva de faktiske dataene kunne gi av informasjon.

Kort sagt, betyr *overførbarhet* at et enkelt prosjekt kan settes inn i en større sammenheng. Det betyr at tolkningen i en kvalitativ undersøkelse også kan være relevant i andre sammenhenger (Thagaard, 2011). For at leseren skal kunne vurdere om det finnes overføringsverdi i min studie, har jeg fokusert på å gi brede beskrivelser og rik informasjon om datamaterialet og metodiske valg underveis i prosessen (Kvale, 2001). Analysen avdekket at det var sterke tema på tvers av materialet. Det så ut til å være en rådende enighet om problemene mellom rom og barnevernet og jeg forstod det som at informantene snakket om erfaringer de oppfattet som vanlige blant rom. Informantene uttrykte seg ofte i flertallsformen ”vi” og jeg tolket dette som at personene snakket på vegne av flere norske rom og at meningsinnholdet kunne sies å gjelde flere rom. Selv de informantene som ikke fortalte om utfordringer i forhold til egne erfaringer med barnevernet, kunne eksempelvis si ”vi blir ikke hørt”, ”barnevernet gir oss aldri en ordentlig sjanse” også videre. Dette kan ha sammenheng med at spørsmålene i undersøkelsen var av en slik karakter at de åpnet for at informantene kunne svare på generelt grunnlag og ikke nødvendigvis ut i fra personlige erfaringer. Sterke tema på tvers av materialet kan også ha sammenheng med at informantenes egenskaper sammenfallet fordi de tilhørte den delen av miljøet som var tilgjengelig for meg som forsker. Hadde jeg snakket med flere personer fra andre deler av miljøet, ville kanskje informasjonen sett annerledes ut. Innenfor romminoriteten kan det eksempelvis være store variasjoner og uenigheter innad i gruppen. I forskning på utsatte grupper bør forskeren være varsom med å overføre noe til en større gruppe eller sammenheng, da dette kan bidra til å stigmatisere medlemmene i gruppa (NESH, 2015). Jeg vil derfor være forsiktig med å trekke slutninger om overførbarhet i mitt eget prosjekt og jeg anser det som viktig at det blir gjennomført mer omfattende forskning på dette feltet, i forhold til gruppas diversitet. Et viktig hensyn jeg måtte forholde meg til gjennom hele prosjektet var faren for at stereotype oppfatninger av norske rom ville påvirke mine tolkninger av informasjonen som ble samlet inn. Derfor måtte jeg ha et bevisst forhold til at kultur og etnisitet kan tildekke komplekse sammenhenger i relasjonen mellom mennesker og grupper (Olgac, 2006, Hagatun, 2013)

5.10 Forskningsetiske hensyn og vurderinger

Etiske spørsmål og avveininger er noe man må ta hensyn til gjennom hele forskningsprosessen (Kvale & Birkman, 2009, s.62). Dette er noe jeg har vært oppmerksom på fra prosjektets begynnelse til slutt. I en barnevernfaglig kontekst er gruppen av informanter ofte særlig sårbare med hensyn til livsbelastninger. I tillegg intervjuet jeg personer med etnisk minoritetsbakgrunn, som også er med på å skape sårbarhet. De etiske retningslinjene påla meg å vurdere om informantene utsettes for mulige belastninger og ubehag. Helgeland (2005) på sin side, hevder at regler som skal være med på å beskytte sårbare grupper, også kan være til hinder for, og begrense deres deltakelse i forskningen og at viktig kunnskap kan gå tapt på bakgrunn av dette. Etiske avveininger bør i følge Helgeland (2005) fungere som refleksjoner omkring hvordan personer fra sårbare grupper kan delta i forskning. I en tidlig fase av prosjektet hvor utarbeidelsen av søknadsskjema til NSD ble gjennomført, brukte jeg mye tid på å reflektere rundt oppgavens tema og forskningsspørsmål. Prosjektet ble godkjent av NSD i september 2016.

5.10.1 Informert samtykke

Informert samtykke innebærer at deltakere i en undersøkelse orienteres om hva deltakelse i prosjektet innebærer. Forskeren må sørge for at deltakerne har forstått informasjonen og at de er klar over hvilke konsekvenser deltakelsen kan innebære. (Kvale og Birkmann, 2009; Thagaard, 2011). I mitt prosjekt var jeg forberedt på at informert samtykke kunne by på utfordringer med tanke på roms distanserte forhold til akademia og utdanning. I følge Engebrigtsen og Lidén (2010) kan de fleste voksne, norske rom betraktes som funksjonelle analfabeter og kun et få antall rom i Norge har fullført tiårig utdanning. Jeg forberedte derfor et informasjonsskriv om prosjektet med et tilpasset og forenklet språk og jeg vektla å gi informasjon om prosjektet i muntlig form. På denne måten sikret jeg at alle informanten fikk nødvendig informasjon om deltakelsen. Etter personopplysningsloven er det ikke et krav med skriftlig samtykke og jeg var forberedt på å dokumentere informantenes samtykke enten gjennom lydopptakeren eller ved å skrive ned det informantene formidlet. Dette ble også godkjent av NSD.

5.10.2 Konfidensialitet

Prinsippet om konfidensialitet innebærer at informantene i undersøkelsen må anonymiseres når resultatene presenteres (Kvale & Birkman, 2015; Thagaard, 2011). Jeg så kravet om konfidensialitet som en særlig utfordring med min informantgruppe. Norske rom utgjør som

tidligere nevnt et lite miljø på mellom 600-700 personer tett knyttet til hverandre gjennom slektskap, ekteskap, felles språk og levemåte (Engebrigtsen, 2016, s. 83). I samtale med veileder, diskuterte vi hvordan refereringen til sitatene skulle gjennomføres. Jeg måtte balansere mellom hensynet til transparens og hensynet til konfidensialitet. På bakgrunn av at undersøkelsen består av et lite utvalg, har jeg valgt å ikke lage fiktive navn på informantene. Dette kan være med på å styrke anonymiteten til informantene, som alle kommer fra et lite miljø hvor det er mange som kjenner hverandre godt (Olgac, 2006). Informantene er nummerert med nummer etter den rekkefølgen intervjuene ble gjennomført.

6. PRESENTASJON AV FUNN

Målet med denne studien er å forsøke å få mer kunnskap om møtene mellom norske rom og barnevernet. Det var to overordnende temaer som blir fremtredende i analysen av datamaterialet. utfordringer mellom norske rom og barnevernet utgjør det første og belyser erfaringer med å være norsk rom i møte med barnevernet. Forslag til hvordan disse utfordringene kan møtes utgjør det andre temaet.

6.1 UTFORDRINGER MELLOM NORSKE ROM OG BARNEVERNET

Erfaringene mine fra feltarbeidet fortalte meg at *barnevern* er et tema som opptar mange norske rom. Så og si alle jeg snakket med underveis i prosjektet hadde en mening om barnevernet, som ofte bar preg av mistillit, frykt og kritikk rettet mot barnevernet. Jeg opplevde at det var utfordringene knyttet til barnevernet informantene var interessert i å snakke om. De gangene jeg presenterte prosjektet mitt til potensielle informanter, behøvde jeg ikke å nevne så mye annet enn prosjektets tema før personene delte sine meninger om barnevernet. Allerede i mitt første møte med feltet, hvor jeg var publikum på en konferanse, kom jeg i snakk med en romsk kvinne. Kvinnen uttrykte straks at hun syns barnevernet begår mange feil ovenfor norske rom og at det skjer mye urett i møte mellom rom og barnevernet. I arbeidet med analysen fant jeg at det var særlig fire temaer som gikk igjen i informantenes beskrivelser når de snakket om utfordringer mellom norske rom og barnevernet. Frykten for barnevernet utgjør det første, barnevernets manglende kulturkompetanse det andre og diskriminering av rom utgjør det tredje.

6.1.1 Negative opplevelser og frykt for barnevernet

Det første spørsmålet jeg stilte informantene i intervjuene, handlet om hva de tenker når de hører begrepet barnevern. Alle informantene uttrykte på hver sin måte at de synes det norske barnevernet er dårlig og at det blir gjort mange feil i saker som omhandler rom. En informant sa eksempelvis: *”Jeg synes barnevernet er veldig dårlig, rett og slett. Det er så mye tvil, skuffelse og frykt for barnevernet blant rom”* (Intervju 2). En annen informant fortalte: *”Det har blitt veldig mye av det, sigøynere som har problemer med barnevernet. Og det blir bare flere og flere. (...) du finner ikke mange familier som ikke har fått problemer med barnevernet for å si det sånn. Og folk blir jo veldig redde”* (Intervju 1).

Informantene ble videre spurt om barnevern er et tema de snakker mye om med familie, venner eller nettverk. Informantene fortalte at det er mange romske foreldre som har dårlige erfaringer med barnevernet og at disse erfaringene var noe som ble snakket om i miljøet. Mitt inntrykk var at det alle informantene hadde oversikt over hvilke foreldre som hadde fått ”problemer med barnevernet”, samt hvor mange romske barn som er plassert i norske fosterhjem. Som en av informantene sa: *”Alle vet når noen blir tatt av barnevernet”* (Intervju 1). Det at disse historiene om hvordan barn blir tatt fra foreldrene og plassert i fosterhjem, blir fortalt når rom møtes, bidrar slik jeg forstod det til å skape frykt for barnevernet.

Frykten for barnevernet var noe alle informantene var opptatt av. Det ble fortalt om foreldre som er redde for å bli fratatt barna *fordi* de er rom. Informantenes beskrivelser av frykt, var slik jeg forstod det, først og fremst knyttet til en redsel for at barnevernet *skal ta fra foreldrene barna* og plassere de i norske fosterhjem. Denne frykten kunne ses i sammenheng med en forståelse av at barnevernet har lavere terskel for å plassere romske barn i fosterhjem. Jeg tolket at informantene beskrev at mange foreldre frykten en form for forfølgelse av barnevernet, hvor alle foreldre med rombakgrunn føler seg utsatt og hvor ingen er trygge. En informant fortalte at *”det er bare noen år siden det var så ille at mange foreldre dro til Sverige for å føde barna sine der”* (Intervju 4).

Det ble fortalt om mange foreldre som frykter å bli misforstått eller ikke trodd på av barnevernet. En av informantene sa eksempelvis: *”Det er bare å spørre hvem som helst, så sier romene at de er redde for å ikke bli trodd”* (Intervju 2). Informantene tegnet et bilde av barnevernet som noe farlig og utrygt, fremfor en instans som skal være til hjelp for familier som strever. Jeg ble derfor nysgjerrig på hva informantene tenkte kan være konsekvensene av

slik frykt. Informantene fortalte da at frykten for barnevernet fører til at foreldrene ikke oppsøker nødvendig hjelp, flykter eller motsetter seg hjelp fra barnevernet. En av informantene fortalte:

”Jeg har snakket med mange som ikke tør å sende barna sine på skolen, fordi mine barn ble tatt. Og det er mange som ikke vil ta kontakt med barnevernet for å be om hjelp, fordi de er så redde etter det som skjedde med ungene mine” (Intervju 3).

Også barna bærer på mye av den samme frykten. En av informantene fortalte at hun i hele oppveksten ble fortalt at hun måtte passe seg for barnevernet. En annen av informantene, som ofte blir kontaktet av andre foreldre i forbindelse med barnevernssaker fortalte:

”Denne praten går i blant oss og barna hører på. Vi prater om alt mulig rart uten å tenke på at barna hører etter og det er derfor veldig mange barn som er redde for barnevernet. For en stund siden var det en jentunge som var så skremt at hun ble nesten traumatisert. Jeg måtte be henne om å roe seg ned og ikke vise at hun var så redd. Og mora hennes sa fortvilet at: «Der ser du hva de gjør med barna mine»” (Intervju 2).

Alle informantene fortalte videre at frykten for å bli meldt til barnevernet skaper store bekymringer for romske foreldre. I følge en av informantene melder skolene, barnehager, helsestasjon eller naboer til barnevernet *”så fort de får høre at det er en rom de har med å gjøre”* (Intervju 4). En annen informant fortalte at det er mange hun kjenner som prøver å tilpasse seg forventningene i det norske samfunnet, til ingen nytte.

”Vi er jo vant med at folk ringer politiet eller melder til barnevernet, men det gjør jo at vi ikke har noe tillit igjen. Vi prøver å være vennlige og sånt, eller følge opp barna på skolen, men det blir liksom aldri godt nok uansett. De finner alltid et eller annet å melde for. Det syns jeg er skremmende og derfor er vi mer med hverandre” (Intervju 3).

Jeg spurte etterhvert informantene om hvordan det hadde vært for dem å melde til barnevernet hvis de visste om noen rombarn som ikke hadde det bra. Svarene jeg fikk var nølende og jeg forstod det slik at det ville være vanskelig for alle fire. En av informantene svarte:

”Jeg vet ikke helt jeg. Det er vanskelig å melde i fra... Nei, jeg tror egentlig ikke det. Det er så mange feil som blir gjort og jeg vil ikke ha ansvaret for det. Det var jo som med ungene mine da. Det står jo i den loven at de skal undersøke i familien så barna slipper å bli tatt ut av familien. Men det gjør dem jo aldri. Uten at de har lett, så finner de ingen” (Intervju 1).

En av de to informantene som gjennom jobben hjelper andre romske foreldre i møte med barnevernet sa umiddelbart at hun ikke kunne gjort det. Begrunnelsen var at hun ville mistet all tillit innad i miljøet og at hun fort ville blitt forstått som en som svikter folket sitt.

”Nei, jeg kunne ikke gjort det. Da hadde jeg brent alle broene og ingen ville stolt på meg igjen” (Intervju 2). Jeg forstod det slik at det var viktig for informanten å holde en viss avstand til barnevernssystemet for å gjøre jobben sin.

6.1.2 Barnevernet mangler kunnskap om romsk kultur

Alle informantene mente at barnevernet vet for lite om romsk kultur og om hva det vil si å vokse opp som rom i Norge i dag. En av informantene uttrykker det slik: *”Barnevernet vet så lite om rom. Og siden de mangler minoritetsforståelse oppstår det mange misforståelser som kunne vært unngått. Rom er forskjellige og det er viktig å vite. Det er ikke én rom og alle er like” (Intervju 4).* En av de andre informantene var også opptatt av hvordan *”barnevernet grer alle over en kam og tror at alle lever helt likt, selv om vi ikke gjør det” (Intervju 1).*

Tre av informantene presiserte at det finnes romfamilier som har behov for hjelp fra barnevernet. Det ble fortalt om foreldre som strever med rusavhengighet, alvorlig voldsbruk og kriminalitet. Informantene formildet videre at barnevernet ikke klarer å skille mellom de familiene som faktisk trenger hjelp barnevernets og de familiene som ikke trenger hjelp. En informant uttrykte:

”Jeg sier ikke at rom er unike, på ingen slags måte. Det fins rom som er slemme foreldre, som bruker stoff og som lyver. Men det gjelder ikke alle romer. Man skal ikke dra alle over en kam. Jeg syns dette er alvorlig. At barnevernet gjør grove feil og romene selv blir ikke hørt. Og saken vår blir ikke tatt på alvor. Norge har gjort mange tabber og de tabbene finnes i dagens tid også” (Intervju 2).

Videre ble det ble fortalt om saker hvor barnevernet misforstår kulturforskjeller med omsorgssvikt og at dette utgjør en stor bekymring i det romske miljøet. Det kunne virke som om informantene hadde opplevd at barnevernet hadde forutinntatt holdninger til hva det vil si å være rom og informantene beskrev at mange i barnevernet har stereotypiske bilder av romsk kultur og levesett. En av informantene fortalte om egne opplevelser knyttet til dette:

”Barnevernet bare antok at jeg ville komme til å stikke av, men det hadde jeg ingen planer om. Jeg dro rett ned til barnevernet da de tok kontakt og da hadde de allerede dratt for å hente ungene mine på skolen. Jeg ble jo rasende for at de skremte ungene, men da fikk jeg beskjed om at jeg fremstod som aggressiv og truende” (Intervju 4).

Jeg forstod det slik at informantene formidlet at de ofte blir ”satt i bås” av ansatte i barnevernet og at opplevelsen av urettferdighet kunne knyttes til dette. En av informantene fortalte at hun hadde blitt møtt av barnevernet med en forståelse av at romsk kultur *i seg selv* ikke er bra for barn å vokse opp i:

«Barnevernet spurte meg om ikke jeg var glad for at ungene mine endelig kunne få en sjanse til å få et lykkelig liv. Man har jo ikke noen garanti for et lykkelig liv selv om man ikke er rom. Vår kultur kan jo være like bra som den vanlige norske kulturen. Det var vanskelig å få høre at jeg ikke var bra nok til å ta vare på ungene mine fordi jeg er rom» (Intervju 1).

Den samme informanten sa senere i intervjuet: ”Det er jo med norske øyne at det går bedre med sigøyerne hvis vi tilpasser oss det norske samfunnet. Og jeg tror vi må endre på vår livsstil for å bli gode nok i barnevernets øyne” (Intervju 1). Her ser vi at informanten er av den oppfatning at det norske samfunnet vurderer at det vil være en fordel for rom om de tilpasser seg og inkluderes i den norske kulturen. Videre sa informanten at hun er av den oppfatning av at rom må tilnærme seg den norske kulturen for å bli vurder som gode nok omsorgspersoner av barnevernet.

På spørsmål om hva informantene trodde barnevernet vet om rom, svarte flere informanter at de opplever at barnevernet knytter dem til gamle romske tradisjoner og levesett. En informant som hadde barnebarn som var plasserte norske fosterhjem, fortalte at barnevernet vurderte at

besteforeldrene ikke var i stand til å ta seg av barna, på bakgrunn av hvordan familien levde før.

For eksempel så ble jo sånn som vi levde før i tida, 20-30 år tilbake i tid, brukt mot meg av barnevernet. At vi flytta mye på oss og at ungene ikke gikk på skolen og sånn. Men jeg prøvde jo å si til barnevernet at ting har forandra seg. Jeg syns jo det er kjempeviktig at barna lærer seg å lese og skrive ordentlig. Og engelsk er viktig også. Dette snakker jeg mye om med andre foreldre (Intervju 1).

En annen informant snakket også om hvordan det var i før i tida og jeg tolket dette som en måte informantene tydeliggjorde at barnevernet mangler innsikt i hvordan romske foreldre tenker og handler i dag.

”Før i tida var det vanlig å levere barna på barnehem, men det ville vært helt utenkelig i dag. I dag stiller vi opp for hverandre. Hvis søstera mi hadde havna på sykehuset så hadde jeg selvsagt tatt hennes barn til meg. Og jentene lever mye friere nå enn før. Døtrene mine vet ikke hvor heldige de er” (Intervju 2).

En av informantene forstod medias fremstilling av rom opp igjennom tidene som en årsak til hvorfor barnevernet har negative holdninger ovenfor rom:

”Det eneste som er skrevet om oss er alle skandalene hvor sigøyerne har vært innblanda. Alt det dårlige som har stått om oss i avisene henger fremdeles over oss. Særlig hvis du er en Karoli. Barnevernet ser på oss som kriminelle og tyver som bare rømmer fra alt ting. Uten at de har fått med seg at vi lever moderne liv og sender barna våre mer på skolen og sånne ting” (Intervju 4).

Flere av de andre informantene kritiserte også barnevernet for å stigmatisere rom og særlig enkelte romske slekter. Informantene gir uttrykk for at barnevernet ikke ser det unike ved hver enkelt familie, men tar utgangspunkt i at noen forhold som gjelder deler av gruppen, gjelder for alle.

6.1.2.1 Familiens betydning

På spørsmål om hva det er viktig at barnevernet vet om rom, var familiens betydning sentral i informantenes fortellinger. I denne sammenheng forstod jeg det slik at informantene inkluderte tanter, onkler, besteforeldre, fettere og kusiner i begrepet familien. En av informantene forklarte:

”Det er storfamilien som holder på tradisjonene, språket og kulturen. Man klarer ikke det alene. Det er fellesskapet som gjør at man er rom. Det er ingen andre i det norske samfunnet som bidrar til dette, så vi må stå for det selv. Og det gjør vi i familien”
(Intervju 2).

En annen informant delte dette synet og la til at *”nordmenn kan ikke forstå hvor viktig familie og slekt er, fordi vi opplever dette forskjellig. Det er familien som holder på tradisjonene, kulturen og språket”* (Intervju 4).

Informantene formidlet at begrepet *familie* i romsk sammenheng, har andre ”rammer” enn hvordan man forstår og definerer *familie* i majoritetskulturen. En av informantene sa: *”Familiene skiller seg ut fra norske familier. Vi er annerledes med hverandre. Mer tette”* (Informant 4). En annen informant fortalte om hvordan de tette familiebandene kan se annerledes ut med ”norske øyne” og at familiens kulturelle praksis ble misforstått og brukt mot dem, på bakgrunn av manglende kunnskap om kulturen:

”Vi er jo en veldig tett familie som er mye sammen og det er ikke sånn at ungene sover på eget rom liksom. Det er sjeldent at sigøynerbarn blir lagt i et rom alene. Men når han minste gutten ble tatt av barnevernet og plassert i et sånt beredskapshjem så ble han jo lagt på et rom helt alene. Han var jo redd og hadde mareritt og tissa i senga i kanskje to-tre uker etter det. Og dette ble brukt mot oss av barnevernet, men han var jo aldri sånn når han var hjemme med oss. Han var ikke vant til å ligge alene og det er jo klart at han ble redd. Det hjalp ikke at vi sa ifra om disse tingene for barnevernet tar ingenting av det vi sier til følge” (Intervju 1).

Informanten forteller her hvordan barnevernet tolker guttens reaksjoner som at han er et utrygt barn som ikke har hatt det godt. Informanten forstår situasjonen helt annerledes, at gutten er utrygg *fordi* han er tatt ut av hjemmet, men opplever ikke sin mening som viktig for barnevernet. En annen av informantene hadde noen lignende refleksjoner:

”Barnevernet sier alltid barnets beste for å få det som dem vil. Men det er ikke barnets beste å ta barna ut av familien og aldri la dem se dem igjen. Nordmenn tenker ikke sånn og det synes jeg kan være vanskelig å forstå. For eksempel så gråt jeg over barnet mitt hver eneste dag da jeg begynte å jobbe. For det var ikke naturlig for meg å være borte så mye fra barnet mitt. På grunn av morsfølelsen så følte ikke det rett. Jeg har vendt meg til det i dag da, men det tok lang tid”(Informant 2)

Her ser vi hvordan motstridende vurderinger av barnets beste kommer til syne, samtidig som informanten kritiserer informanten det hun oppfatter som ”norske” oppfatninger av godt foreldreskap.

Alle informantene pekte videre på at familien har en særlig viktig funksjon for rom og at dette er viktig relevant informasjon for barnevernet. Det ble fortalt at familien har en spesiell funksjon i romsk sammenheng, særlig med tanke på tilhørighet til romsk kultur og språk. Informantene var derfor svært opptatt av hvilke konsekvenser det får for romske barn som plasseres i norske fosterhjem, helt uten tilgang til kulturell utøvelse.

”Jeg synes det er veldig alvorlig at barnevernet tar romske barn og setter dem i norske hjem. Barna mister språket, kulturen, tradisjoner og dette blir de sjuke av. De har ikke noe framtid fordi de hverken er romske eller norske etter dette”(Intervju 3).

Informanten fortalte videre at da barnevernet plasserte hennes barn, fikk ikke barna ha noe kontakt med hverken foreldrene, tanter og onkler eller besteforeldre. Etterhvert som årene gikk, begynte barna å streve med egen psykisk helse. Informanten så dette i sammenheng med at barna var i en posisjon uten en klar kulturell identitet:

”Barna mine kunne jo for eksempel få besøkt søsknene eller vennene sine. På en klubb eller på nasjonaldagen eller noe sånt. Men det får de ikke. Jeg tenker at barnevernet skader barna mine av dette og det blir bare verre og verre. De blir, de trekker seg liksom tilbake. For de vet liksom ikke hva de skal forholde seg til. De er ikke norske og de er ikke rom. De snakker ikke lenger språket og vet ikke hvordan de skal forholde seg til opphavet sitt. De må være så norske og de blir psykisk dårlig av dette”(Intervju 3).

En annen informant fortalte også at barna som er plassert i norske fosterhjem kan komme til å oppleve kultursjokk hvis de søker tilbake til det romske miljøet.

”Vi er vant til å være med romene, men tenk deg da de som ikke har noen av sin familie knyttet til seg på noen måte. Når de blir voksne så begynner de kanskje å bli nysgjerrige og lurere på om de skal tørre å ta kontakt med familien. De snakker jo ikke språket og vet ikke hvordan de skal oppføre seg. Også får de kultursjokk for det er noe helt annet enn hva de er vant til. Hadde de fått bevare noe av denne kontakten så hadde det vært lettere for dem. Men i dag så er det ikke sånn. De har kanskje fosterforeldre som skremmer dem i hjel. De lærer liksom å være diskriminerende og påpekende av fosterforeldrene, for de finner det jo ikke opp av seg selv (Intervju 4).

En annen informant fryktet også at norske fosterforeldre bidrar til at romske fosterbarn knytter romsk kultur til noe negativt.

”Jeg tror også at fosterforeldre snakker negativt om romene fordi de er redde for at barna skal tilbake til familien. De sier sikker at rom er folk som ikke kan lese og skrive og at de lever i flokk. På samme måte som at jeg skremmer mitt barn til å ikke snakke med fremmede eller bli med fremmede hjem, så tror jeg fosterforeldre snakker sånn om romforeldre fordi de er redde for at barna vil hjem. Hadde jeg vært fostermor selv, så hadde det vært veldig vanskelig å støtte det barnet til at det skal tilbake til foreldrene. Jeg hadde jo kjempet for å beholde barnet og det tror jeg de norske fosterforeldrene gjør. Og siden det er så mye negative holdninger til oss blant nordmenn, så tror jeg det er lett for de å snakke sånn til barna også” (Intervju 2).

6.1.2.3 Temperament og språk:

Tre av informantene gav uttrykk for at det er viktig å vite noe om romsk temperament, nettopp fordi det skiller seg fra nordmenns temperament. De tre informantene fortalte at det er mange romske foreldre som har fått problemer med barnevernet på grunn av disse forskjellene.

”Vi er veldig høylytte. Vi tuller og tøyser og prater kjempemasse. Og barna mine kan tenke; åja, skriker du igjen. Også blir de ikke redde, men kan komme å gi meg en klem rett etterpå. Og jeg kan true barna mine. Bokstavelig talt. Jeg skal så ihjel deg, kom deg ut på rommet ditt. Det betyr ikke at jeg slår deg, eller at jeg skader deg. Men vi

har dette her stygge språket. At vi truer barna våre. Men det betyr ikke noe alvor i det. Jeg kan si du må komme deg inn på rommet ditt, hvis ikke så vrir jeg av deg halsen. Men bokstavelig så gjør jeg ikke det vet du. Jeg vil jo ikke skade barna mine. For hvis jeg skader dem, så skader jeg meg selv. Hvis vi nå skriker eller truer så må ikke barnevernet ta det så bokstavelig. Vi mener det ikke alvorlig. For andre så kan det høres veldig grovt ut” (Intervju 2).

Det var særlig en ”historie” som gikk igjen i intervjuene hvor de tre informantene fortalte at det finnes et ordtak eller en måte å uttrykke seg på, på romanés, hvor man sier til barna at man skal klippe av dem ørene hvis barna ikke hører etter. De tre informantene fortalte at det er en familie som fikk store problemer med barnevernet på bakgrunn av dette uttrykket.

”Foreldrene forklarte jo hvordan dette hang sammen. Ungene bare ler av dette og blir ikke redde. Men barnevernslederen tok jo dette veldig alvorlig. Og selv om det ble forklart så trodde jo barnevernet at alle sigøynene klipper av ørene til ungene med saks” (Intervju 4).

Alle tre informantene fortalte også om et annet konkret eksempel med en far som ikke får se datteren sin på grunn av språklige misforståelser. En av informantene fortalte historien slik:

”Vi tuller mye med barna våre og for en liten stund siden så var det en tenåringsdatter som sa til faren sin at hun lurte på når hun skulle begynne å få pupper. Så sier pappaen på norsk, han skulle liksom tulle med dattera, og sa hvis du spiser masse løk jenta mi så begynner puppene dine å vokse. Og dette er liksom et sånt vanlig uttrykk vi bruker. Det høres kanskje dumt ut på norsk. Og det var en norsk dame som hadde hørt dette og som meldte i fra til barnevernet. Det var helt ekstremt og denne pappaen ble stemplet som pedofil. Jeg kunne ikke tro det, det var jo bare fleip. Til og med besteforeldre kan tulle sånt med barna. Jeg blir veldig stressa av dette her og må liksom tenke igjennom hva jeg sier. For jeg vet om folk som ar blitt tatt fra barna sine hvis de bare har tulla” (Intervju 1).

I løpet av feltarbeidet ble jeg fortalt at pupper ikke har den samme seksuelle betydningen for rom, som for majoritetsbefolkningen. Pupper skal være flotte og mange romske kvinner

fremhever gjerne puppene gjennom dype utringninger og det ble fortalt at dette kan føre til misforståelser i møte med ikke-rom.

En annen av de tre informantene fortalte noe lignende om at det kan oppstå misforståelser når romsk kultur tolkes i en annen kontekst. Informanten, som ofte blir kontaktet av andre foreldre som har fått ”problemer med barnevernet”, fortalte:

”Romske jenter kler seg kanskje litt mer utfordrende enn norske jentebarn. Det betyr ikke at dette er noe seksuelt. Men det finnes eksempler på at barnevernet trekker dette frem som bekymringsfullt. At barna viser seksuell atferd. Dette fikk jeg sjokk av og tenkte på mine egne barn som liker å kle seg opp i høye heler, med leppestift og danse. Det er ikke sånt som vi syns er attraktivt, men det er sånt at det som mamma gjør syns barna er gøy. Det er ikke noe seksuelt ved det. Da hadde det vært helt forferdelig og da burde barnevernet gripe inn, men ikke når det handler om kultur” (intervju 2).

Informantene fortalte at det er viktig at barnevernet vet om at det finnes helt klare forskjeller på romsk og norsk kultur og at noe som kan være helt ufarlig for rom, får en helt annen betydning i norsk sammenheng.

6.1.3 Diskriminering og antisiganisme

Diskriminering og antisiganisme var begreper som ofte ble brukt av informantene, i samtlige av intervjuene. Jeg har derfor valgt å gjøre *diskriminering* og *antisiganisme* til et eget tema, til tross for at mye av det informantene fortalte i løpet av intervjuene, på en eller annen måte kan relateres til diskriminering og antisiganisme. Jeg forstod det slik at informantene tydeliggjorde utfordringene ved å bruke disse begrepene bestemte steder i intervjuet og velger å gjøre noe av det samme i analysen.

Alle fire informantene var enig i at norske rom er særlig utsatt for diskriminering av blant annet barnevernet. Som en sa:

”Mange foreldre opplever at de blir diskriminert av barnevernet bare fordi de er rom. Det er liksom det vi kan forvente oss. (...)Vi blir stempla som tyver, kriminelle og løgnere og barnevernet tar utgangspunkt i at vi er sånn alle sammen”.

Informantene kritiserte barnevernet for at utfallet av saker med rom i for stor grad er like. Informantene ramset nærmest opp en oppskrift på hva romske foreldre kan forvente seg i møte med barnevernet og informantene hevdet at barnevernet ikke ser det unike med hver familie.

”Er du rom så vet du at du kommer til å bli meldt til barnevernet på et eller annet tidspunkt. Det er stadig barn som blir bortplassert og som ikke får treffe tanter, onkler og besteforeldre. Barna bor på hemmelig adresse og foreldrene får ikke ha telefonkontakt en gang, fordi barnevernet mener det er så stor kidnappingsfare. Dette er likt for alle liksom” (Intervju 1).

En av informantene som hadde vært flere runder i fylkesnemnda og tingretten fortalte at hun opplevde at barnevernet og rettsinstansene ”var på lag” mot henne og familien. En annen informant som også hadde vært flere runder i retten fortalte:

”Jeg har vært i mange rettsaker i Norge, men siden vi er veldig diskriminert i Norge så får vi ikke hjelp. Jeg tror at hvis jeg skal få mulighet til å få hjelp så må jeg ta saken videre til menneskerettighetsdomstolen” (Intervju 3).

En av informantene opplevde på sin side at barnevernet hadde bestemt seg på forhånd da barnebarna skulle plasseres, og at hun stod i en maktesløs situasjon. Ansatte i barnevernet virket ikke interessert i å høre foreldrenes versjon og informanten opplevde at hennes forklaringer ikke ble tatt på alvor.

”Barnevernet skriver ned alt det de syns er negativt om oss i svære permer. Og jeg ble jo beskyldt for å være mer lojal mot familien enn mot barnevernet. Fordi de mente det er sånn vår kultur er. Jeg fikk ikke en sjanse til å bevise noe annet. At jeg også ville det beste for de barna. Jeg ville jo heller ta vare på barnebarna mine og samtidig samarbeide med barnevernet, men de var ikke interessert i å høre min forklaring og brukte sigøynertilhørigheten min mot meg. Det nytter ikke å si noe så lenge du er sigøyner, du blir bare kjørt over”.

En av informantene hevdet at roms situasjon i Norge egentlig er verre i dag, enn det var tilbake i tid da fornorskingspolitikken stod sterkt i samfunnet. Forklaringen var at

diskriminering og assimilering av rom i det minste var synlig før i tida og at det var mulig å finne strategier for overlevelse. I dag er situasjonen annerledes og minoriteters rettigheter er noe ”alle” er enige om at er viktige verdier. Samtidig opplever informanten at barnevernet har en skjult agenda hvor barnets beste brukes som et middel for å trumfe gjennom barnevernets meninger.

”Norge gjør en skjult diskriminering, de vil at barna skal havne i de norske hjemme sånn at romene ikke skal få vokse eller leve videre i samfunnet. Det kan sammenlignes med hitlertiden, men bare at det gjøres på en finere måte. De skjuler sine avgjørelser bak barnets beste, men egentlig så er det antisiganisme” (Intervju 2)

Det ble også fortalt om hvordan foreldre bekymrer seg over at barna som er plassert i fosterhjem ikke får bevare språket sitt og at flere i miljøet opplever at barnevernet diskriminerer når det ikke tilrettelegges for at barna kan snakke språket. En av informantene sa:

”Barnevernet nekter oss å snakke morsmålet vårt når vi treffer barna. Fordi de er redde for at vi skal si ting til ungene som dem ikke vil at vi skal si. Eller at vi skal påvirke barna til å rømme. Det hjelper ikke om vi har samarbeida om alt annet, de stoler ikke på oss uansett og det syns jeg er diskriminering” (Intervju 3).

En annen informant fortalte om hvordan barnevernet hadde ment at barna kunne ivareta sin egen kultur og morsmålet sitt gjennom videoer på internett: *”Det er til og med en dame fra barnevernet som sa at ungene kunne lære seg språket sitt og musikken vår gjennom Youtube. Jeg fikk sjokk da jeg hørte det” (Intervju 4).*

Videre ble det fortalt om hvordan personer med rombakgrunn hadde tilbudt seg å være fosterhjem for barn i miljøet, men at barnevernet vurderte at miljøet er for lite til at barnas sikkerhet kan ivaretas tilstrekkelig. I følge to av informantene bruker barnevernet dette som et argument, uten å ha undersøkt tilstrekkelig i rommiljøet. Den ene informanten mente at: *”Barnevernet kan like gjerne bare si at ingen av oss er gode nok (Intervju 1)”* Den andre informant sa:

”Jeg syns det er skremmende at det finnes personer i barnevernet som tenker at siden disse foreldrene er rom, så må barna plasseres uten for hjemmet. Uten å i det hele tatt

vurdere om det er noen andre i familien som er gode nok til å ta seg av barnet. Det er ikke barnets beste, men styrt av fordommer” (Intervju 2)

6.2.HVA SKAL TIL FOR Å BEDRE SAMARBEIDET MELLOM NORSKE ROM OG BARNEVERNET?

Den siste delen av intervjuet inneholdt spørsmål om hva informantene mente må til for å bedre samarbeidet mellom rom og barnevernet. På spørsmål om hva som hadde vært viktig for informantene i møte med barnevernet svarte samtlige at det var viktig at de fikk en følelse av å bli trodd på av ansatte i barnevernet. En av informantene, som hjelper andre foreldre gjennom jobben sin, fortalte om et tilfelle hvor barnevernet hadde beskyldt en far for å være voldelig, men at dette handlet om at barnet hadde sagt noe om at faren skulle *”vri halsen om han”* på det *”grove språket”* som informantene kalte det. Da barnevernet ble klar over hva dette handlet om hadde saksbehandlerne beklaget seg overfor foreldrene. Dette ble trukket frem som en positiv beskrivelse av et møte med barnevernet: *”At hun dama fra barnevernet beklaget seg faktisk, for at hun hadde tatt feil. Det overrasket meg litt. At hun beklagde. Det synes jeg var veldig bra”* (Informant 2). Utsagnet kan tyde på at informanten synes det er viktig med gjensidig respekt i møtene med barnevernet og at evnen til å beklage for noe som var feil, var viktig.

En annen informant fortalte at etter hun begynte å jobbe i saker med rom og barnevernet, har hun fått en bedre forståelse for måten barnevernet jobber på:

”Nå som jeg vet hva barnevernet er og hvordan de jobber, så vet jeg også at jeg ikke har noe å være redd for. Jeg er en god mor. Og jeg pleier å si dette til andre foreldre som får problemer med barnevernet. At de ikke har noe å frykte. Jeg kjenner de jo og vet at de er snille mennesker” (informant 4).

En annen informanten beskrev på sin side hvor vanskelig det for henne at barnevernet ikke trodde at bestemoren ville det beste for barnebarnet sitt:

”Det var en helt forferdelig situasjon. Å bli beskyldt for noe jeg ikke kunne gjøre noe med. Jeg fikk ikke en gang anledning til å vise at jeg ville samarbeide. Verden

forandrer seg jo og det gjør jo vi også. Jeg sa det til barnevernet, men de ville ikke tro på meg” (Intervju 1).

Slik jeg tolket denne informanten, mente hun at barnevernet burde bli bedre på å gi rom anledning til å vise at de også klarer å ivareta barn fra eget nettverk. Videre sa hun: *”Jeg syns barnevernet kunne gjort mye mer da, sånn at sigøynene kan få tilbake noe av tillitten. Vi stoler jo aldri helt på dem” (Intervju 1).*

Informantene var alle opptatt av at barnevernet kan bli bedre til å møte norske rom med respekt og åpenhet. Informantene etterlyste et bedre samarbeid hvor de blir hørt og inkludert i barnevernet arbeid. Det som gikk igjen i intervjuene var betydningen av informasjon og gjensidig dialog.

6.2.1 Informasjonsarbeid og dialog

Som vi har sett tilsa informantenes erfaringer at barnevernet møter rom med negative og stereotypiske holdninger. Informantene etterlyste mer kulturkompetanse hos ansatte i barnevernet. Først og fremst så de et behov for at barnevernet trenger mer konkret kunnskap om romsk kultur.

”Jeg tror at hvis barnevernet hadde visst litt mer om hva det vil si å være rom, så hadde de heller ikke reagert så voldsomt heller. Som igjen hadde gjort at vi slapp å være så redde for å bli misforstått” (Intervju 4).

To av informantene formidlet at det også er behov for mer kunnskap om barnevernet blant norske rom. En av informantene som fortalte at hun følte seg overkjørt av både barnevernet og nemda dem uttrykte dette slik: *”Vi trenger mer informasjon om alle de paragrafene og hva de betyr og sånne ting. For vi blir jo bare overkjørt når vi ikke vet om hvilke rettigheter vi har heller” (Intervju 1).* Den andre informanten som hjelper andre foreldre i møte med barnevernet, så i tillegg flere fordeler ved å informere rom om barnevernet og hevdet:

”Det hadde sikker hjulpet på den frykten mange foreldre og barn har for barnevernet. Foreldre trenger å vite at en bekymringsmelding ikke nødvendigvis er alvorlig og at de kan ta det med ro. Mange foreldre vet ikke dette og er veldig redde. Hvis dem sier noe dumt da, så trenger barnevernet å få vite at det ikke nødvendigvis er noe alvorlig. Jeg syns er at barnevernet bør ha et foredrag for rom Det er viktig at samfunnet føler seg trygg på romsk kultur også. Og omvendt” (Intervju 2).

Vi ser her at informanten knytter manglende kunnskap om barnevernet opp mot frykt og at økt kunnskap om barnevernets rolle og mandat kan bidra til å dempe denne frykten mange romske foreldre har. Informantene foreslår at representanter fra barnevernet kan holde informative foredrag for rom om hva barnevernets arbeid innebærer. På denne måten, forteller informantene, vil barnevernet både få anledning til å bli bedre kjent i miljøet, kanskje knytte noen kontakter og samtidig sikre at flere får med seg relevant informasjon.

To av informantene fortalte videre at det er viktig med brobyggere som kan hjelpe til med kulturoversetting i saker som berører norske rom. To av informantene hadde i utgangspunktet slike roller, men opplevde at henvendelser kom fra rombefolkningen, og sjeldent fra ansatte i barnevernet.

”Jeg mener at hvis barnevernet har rom med seg, så er det mye lettere å forstå hva det egentlig handler om. Hvordan minoriteten er og hva de tenker. Rom er forskjellige. Det er store variasjoner og dette er det viktig å vite om. Det burde være et tettere samarbeid mellom rom og barnevernet”

På den ene siden formidlet informantene et behov for at barnevernet trenger mer kunnskap om romminoritetens kultur og tradisjoner for å bekjempe diskriminering og stigmatisering. På den andre siden formidlet de at også rom har behov for mer kunnskap om barnevernet og hvordan systemet fungerer. Et av forslagene informantene kom med, var at barnevernet burde samarbeide tettere med personer som kan fungere som kulturoversettere. På denne måten vil romske foreldre føle seg tryggere på at misforståelser som oppstår kan ordnes opp i. I tillegg vil en kulturoversetter kunne bidra til å tilrettelegging for å inkludere rom i større grad i de beslutningene som tas. Informantene savnet muligheten til å bli hørt eller ta del i de beslutningene som barnevernet tar i saker med norske rom.

6.3 OPPSUMMERING AV FUNN

Informantene beskrev først og fremst at det er store utfordringer mellom norske rom og barnevernet. Manglende tillitt og frykt for at barnevernet skal ta fra foreldre barna blir trukket frem som særlig utfordrende.

Alle informantene mente at barnevernet mangler kunnskap om romsk kultur og levesett. Noen av informantene var opptatt av å få frem at det er store variasjoner innad i miljøet og at mange rom lever moderne liv hvor utdanning begynner å bli mer viktig og prioritert enn tidligere. Barnevernet kritiseres igjen for å ikke ta høyde for disse nyansene, men basere vurderingene sine på forutinntatte holdninger og gammel kunnskap om romske tradisjoner.

På bakgrunn av manglende kulturkunnskap opplever mange rom diskriminering fra barnevernet. I følge informantene blir de møtt med negative holdninger mot rom og en motvilje fra barnevernet til å vurdere det unike ved hver enkelt familie. Barnevernet kritiseres for å møte rom med negative holdninger og stereotypiske fremstillinger av hva romsk kultur er.

Informantene hevdet at barnevernet burde jobbe aktivt med å bygge opp tillitten til rommiljøet. Informantene trakk frem informasjonsarbeid og dialog som viktige tiltak for å bedre samarbeidet mellom barnevernet og rom. I tillegg beskriver de at det er hensiktsmessig med personer som kan fungere som brobyggere mellom rom og barnevernet og at rom på denne måten blir mer involvert i saker som omhandler rom. Informantene som hadde positive beskrivelser om kontakt med barnevernet, trakk frem at bedre forståelse om hvordan barnevernet som system fungerer, kan bidra til å dempe den frykten mange i rommiljøet bærer på. I tillegg trekkes det frem at ydmykhet og ansattes evne til å beklage seg når de har tatt feil, er viktig for at foreldre føler gjensidig respekt.

7. DISKUSJON OG AVSLUTNING

Formålet med dette masterprosjektet var å få mer kunnskap om møtene mellom norske rom og barnevernet. Funn av særlig interesse for studiens forskningsspørsmål vil i dette kapittelet drøftes videre med utgangspunkt i tidligere forskning og de teoretiske perspektivene jeg tidligere har presentert.

I første del av dette kapittelet vil jeg diskutere flere av funnene mine opp mot eksisterende forskning. Temaene som blir diskutert i første del er frykten for barnevernet, barnevernets manglende kulturkompetanse og diskriminering. Jeg vil først og fremst sammenligne mine funn med de studiene som belyser temaet i denne oppgaven nærmest.

I andre del vil jeg vise hvordan Honneths teori om anerkjennelse og krenkelse kan synliggjøre informantenes erfaringer. Her vil jeg hovedsakelig fokusere på de utfordringene informantene beskrev, samtidig som jeg vil vise hvordan informantenes erfaringer og refleksjoner kan bidra til anerkjennelse. Deretter vil jeg vise hvordan modellen for kulturkompetanse kan brukes for å synliggjøre informantenes forslag til løsninger i forhold til barnevernet.

7.1 Første del

7.1.1 Frykten for barnevernet

Informantene fortalte at frykten for barnevernet er utbredt i rommiljøet. Det ble fortalt om foreldre som er redde for å føde barn i Norge og om foreldre som ikke tør å sende barna sine på skolen, i frykt for at barnevernet skal hente de der. Studien til Haugen et.al (2017) viser lignende funn fra intervjuer med rom. I denne studien er frykten for barnevernet blant minoritetsfamilier et tema i intervjuene med barnevernsansatte. Her beskrives minoritetsfamiliers frykt for barnevernet som særlig utfordrende i barnevernets undersøkelsesarbeid. Barnevernsansatte forteller at frykten for ”*reaksjoner fra miljøet*” fører til at de som kjenner til familiene, ikke tør å meddele informasjon de sitter på. I min studie fortalte informantene noe av det samme, at det hadde vært vanskelig for de å melde til barnevernet dersom de visste om familier som trengte hjelp.

I mine feltsamtaler med andre rom enn informantene mine kom det frem flere andre meninger om barnevernet. Jeg spurte disse personene om jeg kunne få intervju dem om det vi snakket om, men fikk beskjed om at jeg ikke fikk lov til å bruke det de hadde fortalt. Jeg måtte gjentatte ganger forsikre dem om at jeg ikke ville skrive ned hva de hadde fortalt og vil jeg derfor ikke utdype videre. Jeg finner imidlertid selve erfaringen interessant å trekke inn. Inntrykket mitt var at disse personene var redde for at andre i rommiljøet skulle få vite hva de mente om barnevernet dersom de lot seg intervju. Jeg satt dermed igjen med et inntrykk av at det kan være en form for dobbelt-frykt for barnevernet. Mange foreldre er redde for at barnevernet skal ta barna deres, mens noen er redde for at andre i miljøet skal få vite at de mener barnevernet kan ha gode grunner til å ”ta” barna ut av enkelte familier.

7.1.2 Barnevernet mangler kunnskap om romsk kultur

Informantene i min undersøkelse var opptatt av at barnevernet mangler kunnskap og informasjon om romsk kultur og levesett. Det ble fortalt om foreldre som ble møtt av ansatte i barnevernet med stereotypiske holdninger mot rom, og at flere opplever at ansatte mangler

innsikt i variasjonene innad i gruppen. Barnevernet kritiseres for å generalisere rombefolkningen og for å ikke vurdere det særegne ved hver enkelt familie. Jeg forstod det slik at informantene vurderte at ansatte i barnevernet trenger konkret og oppdatert kunnskap om roms kultur og levesett og at mange i barnevernet har et misforstått bilde av hva romsk kultur er.

I studien til Persson (2014) fant hun blant annet en forståelse blant ansatte i barnevernet av romsk kultur som noe tingliggjort. Jeg forstod det slik at de ansattes beskrivelser kan ses i sammenheng med det Salole (2013) omtaler som ”synlige kulturuttrykk”. Ansatte i studien til Persson (2014) var opptatt av at de ønsket foreldrenes tips om eksempelvis musikk, matoppskrifter, slektstre og litteratur for å tilrettelegge for at barna skal få kjennskap til sin kultur etter plassering. Det fortelles videre om foreldre som ikke benytter seg av anledningen til å komme med slike tips og en ansatt konkluderer dermed med at kulturen *egentlig* ikke er så viktig som mange foreldre hevder.

En av informantene i min studie hadde opplevd at ansatte i barnevernet mente at barna kunne bevare språket sitt gjennom å se på videoer på internettet. Jeg forstod det slik at noen av informantene jeg snakket med opplevde at romsk kultur blir vurdert som mindre viktig ut i fra synlige kulturuttrykk - og i verste fall latterliggjort. Mine informanten uttrykte på sin side at det er fellesskapet, familien og språket som skaper og ivaretar romsk kultur og identitet. Dette er forhold som kan forstås som ”usynlige kulturtrekk” og skaper det grunnleggende fundamentet ved romsk kultur. Studien til Persson (2014) kan derfor ses i sammenheng med mine informanternes påstander om at ansatte i barnevernet kan mangle kunnskap som er nødvendig for å forstå betydningen av romsk kultur.

I evalueringsrapporten om ”Handlingsplan for å bedre levekårene blant rom i Oslo” konkluderer Tyldum og Friberg (2015) med at tiltaket om informasjonsvirksomhet om rom på den ene siden har ”gitt verdifull kunnskap til skoler og offentlige etater” (s.39). På den andre siden er det ikke realistisk å tenke at slik kunnskap i seg selv er nok for å løse de utfordringene som oppstår i konflikten mellom retten til å bevare egen kultur og individuelle rettigheter i offentlige tjenester. For eksempel spenningen mellom retten til å bevare reisevirksomheten og barns rett til fullverdig skolegang. Tyldum og Friberg argumenterer for at det først og fremst er manglende kunnskap om *hvordan* offentlige ansatte kan gripe fatt på utfordringene som oppstår i møte med rom. Informasjon om hvor annerledes rom er i forhold til resten av befolkningen vil i verste fall føre til at offentlige ansatte vegrer seg for å ta tak i

enkeltsaker.

Slik jeg tolker dette vil for eksempel informasjon om avstanden mange rom har til ikke-rom, i seg selv vil ha liten nytteverdi, men heller bidra til å skape usikkerhet om hvordan man tar kontakt med familiene. Informasjon om roms gjestfrihet og at mange gjerne tar imot besøk sent på kvelden, vil på sin side kunne gi nyttig informasjon om hvordan ansatte i barnevernet konkret kan tilnærme seg familiene. Fra mitt eget feltarbeid opplevde jeg eksempelvis at det var vanskelig å avtale tid til intervjuer på dagtid, men tvert i mot, ble jeg ønsket varmt velkommen hjem til en av informantene mine, klokken ti på kvelden lille julaften. Da ble jeg gjort klar over at det er sjeldent rom møter offentlige ansatte som kan være like fleksible, men at dette er noe mange ville satt pris på.

Tyldum og Fribergs (2015) argumenter kan ses i sammenheng med den pågående debatten om kunnskapsbehovet på barnevernsfeltet i forhold til ”hvilken betydning kultursensitivitet og kulturforskjeller skal tillegges” (Paulsen et al. 2014). Fra ulike hold hevdes det at det har vært for mye fokus på kulturelle forskjeller og for lite fokus på andre minoritetsrelaterte faktorer i debatten (Berg et.al, 2017; Rugkåsa et.al, 2017).

Rugkåsa et.al (2017) taler for at fokus på ”egen kulturell bakgrunn, yrkesrolle og maktposisjon kan oppøves gjennom systematisk kritisk refleksjon”(s.27) og at en slik kritisk tilnærming kan bidra til økt forståelse for andre livssituasjoner og betydningen av hvordan maktrelasjoner virker inn på andre mennesker. Persson (2014) fant i sin studie om barnevernsansattes erfaringer i arbeid med norske rom, at saksbehandlerne i svært ulik grad hadde fokus på egne holdninger og egen påvirkning på romske klienter. I tillegg har studier vist at rom er den delen av befolkningsgruppen den norske befolkningen er mest negative til (Hoffman, 2012). Dette kan kobles til mine tolkninger av informanternes beskrivelser av frykt for at ansatte i barnevernet i utgangspunktet har negative holdninger til rom og at de ikke tar høyde for roms marginale posisjon i samfunnet.

Barnevernet kritiseres for både å fokusere for mye og for lite på kultur og Bredal (2009) skisserer de tre vanligste anklagene mot barnevernet i tre posisjoner: 1) At barnevernet mangler forståelse for familiens kulturelle bakgrunn, at de møter foreldrene med mistenksomhet og at de griper inn for raskt. 2) At barnevernet viser for mye respekt for innvandrernes kultur og derfor svikter barna 3) At barnevernet forklarer alle problemer som uttrykk for kulturforskjeller og ikke ser at eksempelvis klasse og diskriminering har betydning

i denne sammenhengen. Kritikken mot barnevernet kan kobles til det mine informanter fortalte om opplevelser av at barnevernet mistenkeliggjør personer med rombakgrunn og at ansatte i barnevernet på forhånd har bestemt at romske foreldre er dårlige foreldre. Videre fortalte informantene om familier som ikke får hjelp, selv om de har behov for det. Og sist men ikke minst, fortalte informantene at familien har en særlig betydning for roms identitet på bakgrunn av diskriminering i majoritetssamfunnet, men at barnevernet ikke tar dette til etterretning.

7.1.3 Diskriminering

Informantene mine var opptatt av at rom diskrimineres i Norge. Jeg opplevde at de så svært alvorlig på diskriminering av fosterhjemsplasserte barn. Som vist, fortalte informantene at mange i rombefolkningen opplever at barnevernet ikke aksepterer romsk kultur og levesett. Det ble fortalt at barn med rombakgrunn plasseres oftere i fosterhjem, enn barn fra majoritetsbefolkningen. I tillegg hevdet informantene at rombarn sjeldent plasseres i familie eller nettverk, til tross for at nettverket ønsker å stille opp og det i henhold til Barnevernloven § 4-15 og Barnekonvensjonens artikkel 20 presiseres at det ved fosterhjemsplassering skal tas hensyn til barnets kultur, språk, etnisitet og religion (Hofman, 2010). Informantene uttrykte bekymring og fortvilelse over de barna som mister språket, kulturen og nettverket sitt ved plassering i norske fosterhjem. Den samme bekymringen deler informantene i studien til Haugen et.al (2017) hvor det fortelles om flere personer fra rommiljøet som ønsker å bli fosterhjem, men at de sjelden får mulighet. Både Haugen et.al (2017) og Persson (2014) fant beskrivelser på en *generell mangel på fosterhjem* fra rommiljøet. Manglende tillitt til at fosterhjem fra rommiljøet følger barnevernets premisser og standard var lav. I tillegg ser barnevernsarbeidere ut til å forstå romsk kultur som en del av problemet, fordi romfamilier ikke regnes som egnede av noen saksbehandlere (Persson, 2014). Utfordringene mine informanter erfarte kan kobles til Persson (2014) sine funn, hvor hun argumenterte for at det lå negative oppfatninger av romsk oppdragelse og levesett til grunn for saksbehandlernes vurderinger. Saksbehandlerne belyser imidlertid et viktig poeng, at etnisk tilhørighet er et av flere hensyn barnevernet må ta når det gjelder plasseringssted. Persson (2014) argumenterte likevel for at barnets rett til kulturell kontinuitet etter omsorgsovertakelse er lavt prioritert blant de barnevernesansatte hun intervjuet. Det samme fant Hofman (2010) som har analysert omsorgsovertakelser i et rettslig perspektiv. Hun viser til en dom fra lagmannsretten hvor retten skriver: "(..) *ut fra de opplysninger om romfolkets kultur som er fremkommet i saken, er det generelt lite trolig at personer som lever innenfor denne kulturen, vil kunne tilfredsstille*

de kravene som må stilles til fosterforeldre(..)” (Sitert fra Hofman, 2010, s. 151). Hofman finner det problematisk at retter går ut ifra at det ikke finnes personer i rommiljøet som egner seg som fosterhjem og argumenterer for at slike ubevisste stereotypiseringer kan påvirke rettens avgjørelser. Engebrigtsen (2017) diskuterer i sin artikkel at den omfattende bruken av norske fosterhjem for romske barn kan forstås som statlig diskriminering av rom. Videre taler hun for at barnevernet bør lete aktivt etter fosterhjem i både Norge og i andre land, eller alternative løsninger som ”gruppehjem” og barnebyer.

Det må imidlertid tas høyde for at både studien til Haugen et.al (2017) og Persson (2014) fant at ansatte i barnevernet jobbet for å ivareta barnets rett til kulturell kontinuitet. Det ble fortalt om vellykkede saker med plassering i nettverk og at ivaretagelse av barnets språk er noe barnevernet ønsker å prioritere. Ansatte viser innsikt i hvilke konsekvenser roms marginale posisjon kan ha for gruppen og hvordan egne fordommer påvirker relasjonen mellom rom og barnevernet. Haugen et.al (2017) viser også hvordan ansatte i barnevernet strever med å motivere ungdommer til å *ønske* å bevare deler av sin kultur. Til tross for at det fortelles om slike vellykkede saker fra barnevernet, var ikke dette historier som steg frem i møte med rom selv.

7.2 Andre del

7.2.1 Diskusjon i lys av Honneth’s teori om anerkjennelse

Funnene i min studie viser at det er en utbredt oppfatning at mange norske rom har dårlige opplevelser i møte med barnevernet. Det ble fortalt om erfaringer av diskriminering, assimilering, forskjellsbehandling, nedverdigelser og stereotypiske og generaliserende holdninger fra ansatte i barnevernet. Jeg forstod informantenes beskrivelser som opplevelser av, og eksempler på, krenkelser i møte med barnevernet. Informantene fortalte om krenkelseserfaringer på flere arenaer i samfunnet og at barnevernet blir et system hvor de i stor grad utsettes for ytterligere krenkelser. Dette fører til en forakt for, og en mistillit til barnevernet. Krenkelsene kom til uttrykk gjennom sinne rettet mot barnevernet og informantene uttrykte motvilje og frustrasjon over den avmakten mange rom opplever i møte med barnevernet.

I sosialt arbeid kan kunnskap om anerkjennelse føre til anerkjennende handlinger. Honneth (2008) hevder at for å forstå hva anerkjennelse innebærer, må vi vite hva krenkelser gjør med mennesker (Honneth, 2003, 2008). Krenkelser er alvorlige fordi de svekker enkeltmenneskets selvrespekt, verdighet og følelsen av å være inkludert (Skjefstad, 2015). I følge Pettersen &

Simonsen (2010) kan det å bli møtt med anerkjennelse virke dempende på opplevelser av nedverdigelser og overgrep. I 1998 fikk rom anerkjent sin status som nasjonal minoritet i Norge, som en motvekt til historie preget av undertrykking og overgrep mot rom. I følge Midtbøen og Lidén (2015) er det uavklart hva slik anerkjennelse betyr for minoritetsgruppene rent praktisk. Informantene mine beskrev at de fremdeles opplever krenkelseserfaringer i møte med barnevernet.

I følge Honneth er det de minst privilegerte i samfunnet som opplever flere former for sosial krenkelse (2008). I materialet fra undersøkelsen fant jeg elementer som kan sees i sammenheng med det Honneth (2008) betegner som krenkelser i den private, den rettslige og den solidariske sfære. Honneth hevder at det er samfunnets oppgave å tilrettelegge for anerkjennelse av alle formene. Derfor mener jeg det kan være relevant å benytte de tre formene for krenkelse og anerkjennelse for å forstå hva som fremmer og hemmer samarbeidet mellom norske rom og barnevernet.

7.2.2.1 Krenkelse i mellommenneskelige møter.

Fra mitt materialet kom det frem fortellinger om informanter som opplever krenkelser i samhandling med ansatte i barnevernet. Slik jeg forstår Honneth (2008) kan krenkelse i den private sfære knyttes til møter med andre mennesker. Informantene mine forteller at de har opplevd det å ikke bli tatt på alvor eller lyttet til. De fortalte om opplevelser av at de ofte ble misforstått og at selv om de fikk oppklart misforståelsene, tok ikke barnevernet forklaringene deres til etterretning eller på alvor. Videre beskriver informantene erfaringer hvor de har opplevd manglende empati i møte med barnevernsansatte. Typiske utsagn var ”*Vi blir ikke hørt*” eller ”*Det nytte ikke uansett*”. En av informantene opplevde at en saksbehandler hadde spurt henne om hun ikke var lykkelig for at barna endelig hadde mulighet til å ”*oppnå et lykkelig liv*”. Informanten sa selv at dette var vanskelig for henne å få høre. Dette kan, slik jeg ser det, forstås som manglende anerkjennelse og krenkelse i den private sfæren.

I følge Honneth (2008) konsekvensen av krenkelser være at selvtilliten og tillit til andre svekkes. Informantene fortalte at det var viktig for dem at ansatte i barnevernet evner å vise empati og åpenhet. Vider var det viktig med opplevelse av å bli trodd og ikke generalisert eller forhåndsdomt. Skjefstad (2015) argumenterer for at Honneths kjærlighetsbegrep også er relevant i sosialt arbeid, til tross for at det fra mange hold hevdes at kjærlighet, blant annet i barnevernet, er for mye forlangt. Om begrepet kjærlighet vil jeg i denne sammenheng støtte

meg til Skjefstad (2015, s.97) og Fylkesnes et.al (2015) som forstår anerkjennelse som ”varme og empati” i møte med profesjonelle.

Skjefstad (2015) hevder at det i sosialt arbeid er vanskelig å oppnå en slik anerkjennelse, men ikke umulig, og referer til Aamodt (1997) som taler for at det er viktig at partene i en profesjonell relasjon ikke krever likhet mellom seg, men likeverd. Elementer fra mitt datamateriale sier noe av det samme. Informantene etterlyste at barnevernet i større grad skal inkludere hver enkelt familie i sine vurderinger og de savnet muligheten for åpen kommunikasjon og anledning til å ”være seg selv” i møte med barnevernet.

7.2.2.2 Rettslige krenkelser

Rom har måttet kjempe for sine rettigheter opp igjennom historien. De har vært offer for forfølgelse, utestengning og systematisk assimilering (Rosvoll, Lien & Brustad, 2015). I lys av Honneth kan dette ses som anerkjennelseskamper for sosiale rettigheter. I materialet fra undersøkelsen fant jeg elementer som kan sees i sammenheng med det Honneth (2008) betegner som tap av rettigheter. Det ble fortalt om foreldre som blir nektet å snakke morsmålet sitt med barna sine og om barn som ikke får treffe søsken og besteforeldre, i frykt for at barna skal bringes tilbake til foreldrene sine. Informantene fortalte at de sjelden opplever at barnevernet tilrettelegger for at roms rett til medvirkning ivaretas, til tross for at brukermedvirkning har en sentral verdi i sosialfaglig arbeid (Seim & Slettebø, 2007). Informantene fortalte at mange rom opplever seg diskriminert av både barnevernet og rettssystemet og at dersom de skal få hjelp må de få saken sin opp til menneskerettighetsdomstolen. Slik jeg forstår det, opplever mine informanter at maktbalansen mellom dem og barnevernet kan være så stor at det kan stilles spørsmålstegn ved om det i det hele tatt er mulig å oppnå anerkjennelse i dette forholdet. Skjefstad (2015) hevder i sin doktorgrad at det i sosialt arbeid er vanskelig, men ikke umulig og referer til Aamodt (1997) som taler for at det er viktig at partene i en profesjonell relasjon ikke krever likhet mellom seg, men likeverd. Elementer fra mitt datamateriale sier noe av det samme. Informantene etterlyste at barnevernet i større grad skal inkludere hver enkelt familie i barnevernets vurderinger. Mange i rommiljøet opplever at barnevernet generaliserer og informantene gav uttrykk for at diskriminering av rom er utbredt, som et resultat av generaliseringen. Informantene var imidlertid opptatt av at det finnes personer i rommiljøet som har behov for hjelp og at det er foreldre som ikke kan ivareta barna sine. Dette forstår jeg som om informantene opplever at inngripen for barnevernet er nødvendig i noen sammenhenger, men

at det må tas grundige vurderinger i hver enkelt familie.

I følge Honneth (2008) vil sosiale grupper som yter motstand og går inn for å kjempe for å styrke sin plass i samfunnet, kunne ha en positiv effekt for gruppens medlemmer.

Enkeltmenneskets følelse av selvrespekt vil kunne styrkes ved å tydeliggjøre de krenkelsene den sosiale gruppen har blitt utsatt for av samfunnet. En av roms mostandsstrategier innebærer at identiteten og fellesskapet knyttet til det å være rom i stor grad kan forstås som en form for sosial og psykologisk beskyttelse mot krenkelsene og nedvurdering de har møtt fra storsamfunnet gjennom historien (Tyldum & Friberg, 2015). Det moralske skillet mellom egen gruppe og utenforstående har en beskyttende form ved at dersom man blir krenket av personer man i utgangspunktet tar avstand fra, vil krenkelsen i seg selv ha mindre effekt.

7.2.2.3 Krenkelse i den solidariske sfære

I følge Honneth (2003) handler den solidariske sfæren om hva man representerer i samfunnet og hvordan man blir verdsatt i en sosial kontekst. Som vist i oppgavens innledende kapittel, har rom vært offer for et sterkt assimileringspress, hvor overgrep, forfølgelse og utestengning var noe som rammet mange rom over hele Europa (Rosvoll, Lien & Brustad, 2015). Norske rom har blitt omtalt som et *problem* av media opp igjennom historien og politiske føringer har forsøkt å kvitte seg med dette problemet. Dette kan i lys av Honneth (2008) forstås som at rom ble krenket i form av fravær av solidaritet, det vil si at ens etnisk identitet og egenskaper som forbindes med denne, ikke verdsettes i majoritetssamfunnet. Mine funn viser at personer i rommiljøet fremdeles opplever fravær av solidaritet i møte med barnevernet. Informantene fortalte at mange opplever at romsk kultur og levesett blir fremstilt som uakseptabel av barnevernet. Noen av informantene hevdet at barnevernet har en ”skjult agenda” med å plassere rombarn i fosterhjem, for å påse at rombefolkningen ikke øker fordi rom ikke verdsettes av majoriteten.

En av roms mostandsstrategier innebærer at identiteten og fellesskapet knyttet til det å være rom i stor grad kan forstås som en form for sosial og psykologisk beskyttelse mot krenkelsene og nedvurdering de har møtt fra storsamfunnet gjennom historien (Tyldum & Friberg, 2015). Det moralske skillet mellom egen gruppe og utenforstående har en beskyttende form ved at dersom man blir krenket at personer man i utgangspunktet tar avstand fra, vil krenkelsen i seg selv ha mindre effekt. Motstandsstrategi som omhandler et markant skille mellom rom og ikke-rom kan forstås som en styrke for minoritetens medlemmer ved at dersom man blir

krenket av noen som ikke betyr så mye, betyr heller ikke krenkelsen (Engebrigtsen og Lidén 2010) I følge Honneth (2008) vil sosiale grupper som yter motstand og går inn for å kjempe for å styrke sin plass i samfunnet, kunne ha en positiv effekt for gruppens medlemmer. Enkeltmenneskets følelse av selvrespekt vil kunne styrkes ved å tydeliggjøre de krenkelsene den sosiale gruppen har blitt utsatt for av samfunnet.

7.2.2 Anerkjennelse gjennom et etnisk perspektiv

Informantene i min studie har fortalt om hvordan deres syns på barneoppdragelse og foreldrerollen diskvalifiseres av ansatte i barnevernet. Dette finner vi igjen fra annen forskning om utfordringer i flerkulturelt barnevernsarbeid med generelt (Bø, 2008; Aadnesen & Hærem, 2007). Fra flere hold pekes det på et sterkt behov for at ansatte i barnevernet har evnen til å skape tillit blant minoritetsfamilier (Berg, et.al, 2017, s.12). Koldsø (2017) taler for at ”Integrated Children System (ICS-trekanten) med et etnisk perspektiv har som mål å bidra til at ansatte i barnevernet jobber anerkjennende med det som er annerledes. Den etniske ICE-trekanten setter barnevernets vurderinger av barns utviklingsmessige behov, foreldrekompetanse og omgivelsesforhold i et minoritetsetnisk perspektiv og hjelper ansatte i barnevernet til å være nysgjerrige og åpne i møte med minoritetsfamilier. Med et etnisk kreves det at saksbehandlerne tar høyde for at barnas språk og relasjon til familien er viktig for barnets identitetsdannelse. Mine informanter fortalte at dette er noe barnevernet sjeldent prioriterer eller retter blikket mot. Det kan være gode grunner for at barnevernet vurderer som i gjør i enkelte saker og balansen mellom etnisk tilhørighet og andre hensyn kan innebære vanskelig avgjørelser. Haugen et.al (2017) og Persson (2014, 2016) har pekt på at barnas sikkerhet og egne interesser kan være utfordrende i forhold til kulturell kontinuitet for romske barn. Min tolkning er likevel at ved å synliggjøre et etnisk perspektiv i barnevernfaglige vurderinger vil kanskje foreldrene og nettverket sitte igjen med en opplevelse av at barnevernet faktisk vurderer dette i hver enkelt sak, i stedet for en opplevelse av at barnevernet på forhånd har bestemt seg for at andre behov enn etnisk tilhørighet vektlegges tyngst, slik som mange opplever i dag.

Det etniske perspektivet i ICS-trekanten legger til rette for at barnet skal forstås i en kollektiv sammenheng og at barnets identitetsutvikling og behov må forstås i relasjon til familien. Dette er noe mine informanter var svært opptatt av. De la vekt på at familien, og språket, har en viktig betydning for barnets identitetsutvikling og kulturelle tilhørighet, og pekte på at det er ingen andre steder i samfunnet hvor rom har mulighet til å ivareta sin kulturelle identitet og tilhørighet. Informantene trakk frem roms historie i Europa gjennom tidene, som en viktig

faktor ved romsk kultur og levesett, også i dag. Dette kan kobles til ICS-trekantens, i et etnisk perspektiv, neste del, hvor målsettingen er å få frem familiens personlige historie og bagasje i vurderinger av foreldrenes kompetanse. Barnevernet kan på denne måten få et bilde av foreldrenes unike kompetanse, på tross av de belastningene deres livshistorie kan ha medført. En vurdering av foreldrenes språk kan i tillegg gi barnevernet en forståelse av foreldrenes evne til å samarbeide, eller delta på arenaer i majoritetssamfunnet. Mine informanter var opptatt av de ofte følte seg misforstått. I Studien til Haugen et.al (2017) kommer det også frem at manglende tolkebruk kan få konsekvenser i negativ retning for norske rom. Dette er ikke et tema som er belyst i min studie og heller ikke et spørsmål som informantene ble stilt. Haugen et.al (2017) argumenterte for at barnevernet ofte vurderer roms norskkunnskaper som gode, fordi mange er født og oppvokst i Norge. Likevel fortelles det fra rommiljøet at rom kan ha et godt ”hverdagspråk” på norsk, men at det formelle språket som ofte brukes av barnevernet kan være utfordrende. Derfor kan personer med rombakgrunn føle seg overkjørt og forvirret. Med et etniske perspektiv ville kanskje en slik språklig faktor vært enklere å belyse, fordi modellen krever at saksbehandlerens ”blikk” er rettet mot å medregne dette i sine vurderinger.

Den siste delen av ICS-trekanten oppfordrer ansatte i barnevernet til å betrakte familiens nettverk og sosioøkonomiske forhold. Ved å rette fokus mot de strategiene familiene benytter i relasjon til majoritetssamfunnet, vil barnevernet kunne få innsikt i hvordan dette påvirker mellommenneskelige møter. Mine informanten forteller at for eksempler at den manglende tillitten til barnevernet, gjør mange foreldre redde og engstelige. I noen tilfeller påvirker dette også de valgene og atferden deres i møte med barnevernet.

Slike jeg forstår ICS-trekanten i et etnisk perspektiv, skal etnisitetperspektivet fungere helhetsorienterende i barnevernsfaglige vurderinger, i tillegg til andre anerkjente teorier om blant annet barns utvikling og tilknytning. Modellen kan gi inntrykk av at dilemmaene barnevernsansatte står ovenfor, ”enkelt” kan løses gjennom å rette fokus mot familiens etnisitet. Informantene i studien til Persson (2014) gir uttrykk for at balansen mellom de ulike hensynene i saker med rom, er vanskelige avveielser. Hva gjør for eksempel barnevernsansatte hvis de retter fokus mot elementer ved norske roms kultur og levesett, som er motstridende med det som regnes som akseptabelt i en norsk sammenheng? Kanskje kan det ligge en fare for at det etniske perspektivet i ICS-trekanten viser for mye respekt for roms kultur (Bredal, 2009) og dermed svikter barna. Slik jeg forstår modellens målsetting og mine

informanternes uttrykk for behov i møte med barnevernet, handler det ikke om at etnisitet og kultur skal veie tyngst. Som informantene sa, det finnes personer i rommiljøet som har behov for omfattende hjelp av barnevernet. Men fokus på et etnisk perspektiv legger likevel til grunn for at anerkjennelse av etnisitet er viktig i møte med barnevernet.

7.4 Avslutning

Problemstillingen som lå til grunn for denne oppgaven var: *Hvordan erfarer norske rom møtet med den norske barneverntjenesten? Perspektiver på barnevernets mandat og praksiser ovenfor norske rom?*

Studien bygger på fire semistrukturerte forskningsintervju med et tematisk fokus i analysen. Informantene beskrev først og fremst at det er store utfordringer mellom norske rom og barnevernet. Manglende tillitt og frykt for at barnevernet skal ta fra foreldre barna blir trukket frem som særlig utfordrende. Videre hevdes det at barnevernet mangler kunnskap om romsk kultur og levesett. Et resultat av dette er at mange norske rom opplever diskriminering fra barnevernet. I følge informantene blir de møtt med negative holdninger mot rom og en motvilje fra barnevernet til å vurdere det unike ved hver enkelt familie. Til slutt trekkes informasjonsarbeid og dialog frem som viktige tiltak for å bedre samarbeidet mellom barnevernet og rom. Ydmykhet og ansattes evne til å beklage seg når de har tatt feil, beskrives som viktig for at foreldre skal føle gjensidig respekt.

Å jobbe anerkjennende med norske rom, betyr ikke at barnevernet ubetinget skal akseptere alt som foregår i rommiljøet. Informantene mine var tydelige på at det finnes personer med rombakgrunn som trenger hjelp av barnevernet, eller som ikke bør ha barn boende med seg. Likevel belyste informantene et behov for andre handlingsstrategier i barnevernet som kan bidra til en bedre kulturforståelse og en anerkjennende praksis. Studien retter fokus mot kulturforståelse i barnevernet og betydningen av en antirasistisk, anerkjennende praksis i møte med romminoriteten.

En styrke ved studien er at kvalitative forskningsintervju gir informantene anledning til å få fortelle sine egne historier gjennom fri fortelling og direkte sitat. Sammenlignet med andre metoder, slik som survey undersøkelser, hvor spørsmålene er satt på forhånd, kan kvalitative forskningsintervju tilpasses hver enkelt informant. Det er imidlertid en fare for at

informantene lar seg påvirke forskeren og forskningsspørsmålets art. Vanskelige tema kan føre til at informantene svarer det de tror forskeren ønsker svar på, eller gjøre det vanskelig å svare ærlig. I intervjuene var jeg avhengig av informanter som var villige til å dele erfaringer de synes kan være vanskelige.

7.5 Implikasjoner for videre forskning

Generelt sett er formålet med forskning å finne ny viten og øke kunnskap. Gjennom forskning utforsker vi omverdenen og skaper forståelse og kunnskap om alt vi kjenner og ikke kjenner (Thagaard, 2013). Barnevernet i Norge har begrenset tilgang på forskning om forholdet mellom rom og barnevernet. Formålet med denne studien var å få økt innsikt i informantenes opplevelser og erfaringer i møte med barnevernet, samt økt innsikt hva som skal til for å bedre samarbeidet. Studien er basert på fire kvalitative forskningsintervju med personer med rombakgrunn.

I min erfaring, har studien bidratt til å synliggjøre at opplevelser av frykt, manglende kulturforståelse og diskriminering har forekommet blant norske rom i møte med barnevernet. I tillegg kommer det frem at gjensidig informasjonsarbeid og dialog er viktig for at samarbeidet mellom rom og barnevernet skal bedres. Metodiske utfordringer har fått stor plass i denne oppgaven. Gjennom tydelige beskrivelser av utfordringene jeg møtte på i gjennomføringen av metoden, vil jeg argumentere for at dette kan gi implikasjoner for at det er behov for metodeutvikling på dette feltet. I likhet med studiene til Haugen et.al (2017), Myklebust (2012), viser også denne oppgaven utfordringer med å rekruttere informanter med rombakgrunn.

Mer forskning kan virke tillitsbyggende fordi majoriteten viser at det er viktig å belyse den urett norske rom har og blir utsatt for. Videre forskning kan gi andre perspektiver som kan synliggjøre eller nyansere utfordringer mellom rom og barnevernet. Min studie er utelukkende basert på stemmer fra voksne rom og inkluderer derfor ikke barnas perspektiv. En konsekvens av denne begrensningen kan i verste fall være at forhold som er betydningsfulle for barna ikke belyses. Det bør forskes mer på barnas erfaringer i denne sammenheng.

KILDER

- Alvesson, Mats og Kaj Sköldberg. 2008. Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod. Lund: Studentlitteratur.
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet. (2009). *Handlingsplan for å bedre levekårene for rom i Oslo*. Oslo: Arbeids- og inkluderingsdepartementet
- Barne-, likestillings-, & inkluderingsdepartementet. (2009). *Kompetanseutvikling i barnevernet: Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning*. NOU 2009:08. Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning.
- Bay, T. (2002). *Før det er for sent. Sigøynernes livsbetingelser i Norge*. Hovedfagsoppgave. Oslo: Høgskolen i Oslo
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2) 77-101. Doi: 10.1191/1478088706qp063oa
- Bredal, A. (2009). "Barnevernet og minoritetsjenters opprør: Mellom det generelle og det spesielle". I: K. Eide, N. A. Qureshi, M. Rugkåsa og H. Vike (red.). *Over profesjonelle barrierer: Et minoritetsperspektiv på psykososialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal.
- Brustad, J.A., Lien, L., & Rosvoll, M. (2017). Ekskludering. Norsk politikk overfor rom 1915 - 1956. In N. Brandal, C.A. Døving & I.T. Plesner (Eds.), *Nasjonale minoriteter og urfolk i norsk politikk frå 1900 til 2016* (pp. 79-92). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Bø, B. P. (2010). «Det flerkulturelle barnevernsarbeidet – utfordringer, erfaringer og kompetansebehov». I: M. S. Kaya, A. Høgmo og H. Fauske (red.). *Integrasjon og mangfold: Utfordringer for sosialarbeideren*. Oslo: Cappelen Akademiske forlag.
- Engebrigtsen, A. & Lidén, H. (2010). Å finne sin plass som minoritet – Rombefolkningen i Norge i dag. I A. B. Lund & B. B. Moen (red.), *Nasjonale minoriteter i det flerkulturelle Norge* (s. 199-211). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Engebrigtsen, A., Fraenkel, J. & Pop, D. (2014). *Kartlegging av situasjonen til utenlandske personer som tigger*. NOVA-rapport 7/14. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Engebrigtsen, Ada (2016). Lost between protective regimes: Roma in the Norwegian state.. Seeberg, Marie Louise Gozdzia, Elzbieta M. (Red.), *Contested Childhoods: Growing up in Migrancy. Migration, Governance, Identities*. Lost between protective regimes. Springer.
- Fauske, H. & Qureshi, N. A. (2010). Empowerment og antiundertrykkende sosialt arbeid. I M. S. Kaya, A. Høgmo & H. Fauske (red.), *Integrasjon og mangfold. Utfordringer for sosialarbeideren*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Fylkesnes, M. K. (2011). *Om gode arbeidsrelasjoner i det flerkulturelle barnevernet. Etniske minoritetsforeldre og saksbehandleres erfaringer*. Masteroppgave i barnevern. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Fylkesnes, M. K. og Netland, M. (2012). «God praksis i møte med etniske minoritetsfamilier i barnevernet: saksbehandleres og foreldres erfaringer». *Norges barnevern*, 89 (4): 220-235.
- Fylkesnes, M., Iversen, A., Bjørknes, R. og Nygren, L. (2015). Frykten for barnevernet. En undersøkelse av etniske minoritetsforeldres oppfatninger. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, (2) 2015, Vol. 92.
- Gergen, K. J. & Gergen, M. (2005). *Social konstruktion – ind i samtalen*. Århus: Dansk Psykologisk Forlag.
- Gullestad, Marianne (2002) *Det norske sett med nye øyne: kritisk analyse av norsk*

- innvandringsdebatt*. Universitetsforlaget.
- Hagatun, K. (2013). *Fremtidsdrømmer og syn på barnas kompetanse hos norske rom-mødre*. Master's thesis. Bergen: Department of Education. University of Bergen.
- Hagatun, K., & Westrheim, K. (2014). "Vi klarer oss uansett - det har vi gjort i fem hundre år": Perspektiver på utdanningssituasjonen til norske rombarn. In K. Westrheim & A. Tolo (Eds.), *Kompetanse for mangfold. Om skolens rolle og utfordringer i det flerkulturelle Norge* (pp. 243-273). Bergen: Fagbokforlaget.
- Hatch, J. A. (2002). *Doing qualitative research in education settings*. Albany, N.Y.: State University of New York Press.
- Hofman, Sanne. 2010. *Hensyn til kultur – til barnets beste? En analyse av 17 barnevernssaker om omsorgsovertakelse og plassering av minoritetsbarn*. Oslo: Avdeling for kvinnerett, barnevern likestillings- og diskrimineringsrett.
- Holm-Hansen, J., Haaland, T. & Myrvold, T. (2007). *Flerkulturelt barnevern. En kunnskapsoversikt*. NIBR-rapport 2007:10. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Honneth, A. (1995/1992). *The Struggle for Recognition: The Moral Grammar of Social Conflicts*. Cambridge: Polity Press.
- Honneth, Axel. (2003). *Behovet for anerkendelse: en tekstsamling*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Honneth, Axel. (2008). *Kamp om anerkjennelse: om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. Oslo: Pax.
- Honneth, Axel. (2012). *The I in We. Studies in the Theory of Recognition*. Cambridge: Polity Press.
- Hylland Eriksen, T. (2001). "Flerkulturell forståelse"
- Høilund, Peter, & Juul, Søren. (2005). *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Juul, Søren. (2009). Recognition and judgement in social work. *British Journal of Social Work*, 12 (4), s. 403-417.
- Kriz, K. og Skivenes, M. (2010b). "Knowing our Society and Fighting Against Prejudices : How Child Welfare Workers in Norway and England bridge cultural differences when communicating with ethnic minority families". *European Journal of Social Work*.
- Kriz, K. og Skivenes, M. (2010c). "Lost in translation: How Child Welfare Workers in Norway and England Experience Language Difficulties when Working with Minority Ethnic Families". *British Journal of Social Work*, 40 (5): 1353-1367.
- Kriz, K. og Skivenes, M. (2011). "How child welfare workers view their work with racial and ethnic minority families; The United States in contrast with Norway and England". *Children and Youth Services Review*, 33 (10): 1866-1874.
- Kirz, K. og Skivenes, M. (2015). "Child welfare workers' perceptions of children's participation. A comparative study of England, Norway and the USA (California). *Child & Family Social Work*
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Kvello, Ø. (2010). *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Lidén, H. (1990). *Vokse opp som sigøynere i Norge. Sosialisering til etnisk minoritet*. Magistergrad. Institutt for Sosialantropologi, Universitetet i Oslo
- Lidén, H. (2005). *Barn og unge fra nasjonale minoriteter. En nordisk kunnskapsoversikt*. ISF-rapport 2005: 007. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Lidén, Hilde; Engebriksen, Ada Ingrid (2010). De norske rom – og deres historie.

- Lund, Anne Carine Bonnevie & Moen, Bente Bolme (Red.), *Nasjonale minoriteter i det flerkulturelle Norge*. -. s. 87-96. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Liégeois, J.P. (2007). *Roma in Europe*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Malterud, Kirsti (2004): *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*. En innføring. Oslo: Universitetsforlaget.
- Myking, V. (2010). *Uekte barn av nasjonen: en studie av norsk politikk og lovgivning overfor romfolket (1970–2008)*. Masteroppgave i historie. Bergen Universitetet i Bergen.
- Muiznieks, N. (2015) Annual Activity Report 2015. Commissioner for Human Rights of the Concil of Europe. Strasbourg: Council of Europe.
- Norsk innvanderforum (2013). *Flerkulturelt barneverns? Hvordan fremme dialog mellom barnevernet og etniske minoriteter*. Oslo: Norsk innvanderforum.
- Olgac, C. R. (2010). Nationella minoriteter – en nordisk utblick. I A. B. Lund & B. B. Moen (red.), *Nasjonale minoriteter i Norge – historie, kultur og framtid* (s. 231-247). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Paulsen, V., Thorshaug, K. og Berg, B. (2014) *Møter mellom innvandrere og barnevernet – kunnskapsstatus*. Trondheim: Mangfold og inkludering, NTNU Samfunnsforskning. Hentet fra <http://samforsk.no/Publikasjoner/Kunnskapsstatus%20barnevern%20og%20innvandring.pdf>
- Persson, M. J. (2014). *Rom for forskjell? Barnevernarbeideres forståelser, vurderinger og handlinger i arbeid med norske romer*. Masteroppgave. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Pettersen, K.-S. (2000). For barnas skyld? Ideologi og praksis i tiltakene rettet mot taternes barn. I B. Hvinden (red.), *Romanifolket og det norske samfunnet*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Qureshi, N. A. (2009). «Kultursensitivitet i profesjonell yrkesutøvelse». I: K. Eide, et al. *Over profesjonelle barrierer- Et minoritetsperspektiv på sosialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Qureshi, N. A. & Fauske, H. (2010). Barnevernsfaglig arbeid med minoritetsetniske familier. I M. S. Kaya, A. Høgmo & H. Fauske (red.), *2010* (bind. Cappelen Damm Akademisk). Integrasjon og mangfold. Utfordringer for sosialarbeideren: Oslo.
- Randal, S. B. (2009). *Hvordan forstår og vektlegger barnevernarbeidere etnisitet i arbeidet med minoritetsetniske barn og deres familier?* Masteroppgave i Barnevern, Universitetet i Bergen.
- Rosvoll, M. (2013). *Antisiganisme*. Oslo: Materialisten.
- Rosvoll, M. & Bielenberg, N. (2012). *Antisiganisme, stereotypier og diskriminering av rom*. Oslo: HL-senteret. Oslo: HL-senteret.
- Rosvoll, M., Lien, L., & Brustad J.A. (2015). «Å bli dem kvit». *Utviklingen av en «sigøynerspolitikk» og utryddelsen av norske rom*. Oslo: Senter for studier av Holocaust and religiøse minoriteter. Hentet fra: http://www.hlsenteret.no/aktuelt/2015/a_bli_dem_kvite_hl_senteretpdf_lavoppl.pdf
- Rugkåsa, M. (2008). «Majoriteten som premissleverandør i 'flerkulturelt' arbeid». I A. M. Otterstad (red.). *Profesjonsutøvelse og kulturelt mangfold – fra utsikt til innsikt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rugkåsa, M. Ylvisåker, S. og Eide, K. (2017). *Barnevern i et minoritetsperspektiv –*

- Sosialt arbeid med barn og familier*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Schall, V. (2017). Språk, identitet og minoritetspolitikk. I: N. Brandal, C.A. Døving & I.T. Plesner (Red.), *Nasjonale minoriteter og urfolk i norsk politikk frå 1900 til 2016* (s. 219-235). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Seeberg, M. L. (2011). *Kunnskapsstatus (1990-2010): Forskning om etnisk diskriminering av barn og unge*. NOVA-report 8/2011. Oslo: Norwegian Social Research.
- SEIF. Selvhjelp for innvandrere og flyktninger (2009). *En plass i samfunnet – også for meg?* Rapport mars 09-mars 10. URL: <http://www.seif.no/En/rapport09-10/> (lesedato 10.09.16).
- Senter for studier av Holocaust and religiøse minoriteter [HL-senteret] (2012). *Antisemittisme i Norge? Den norske befolkningens holdninger til jøder og andre minoriteter*. Oslo: HL-senteret. Hentet fra: <http://www.hlsenteret.no/publikasjoner/antisemittisme-i-norge>
- Serrant-Green, L. (2010). The sound og ”silence”: A framework for researching sensitive issues or marginalised perspectives in health. (XX)
- Silverman, D. (2011). *Interpreting qualitative data*. London: Sage Publications Ltd.
- Skytte, M. (2008). *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*. Oslo: Gyldendal Norske Forlag.
- Slettebø, T. (2008). *Foreldres medbestemmelse i barnevernet*. En studie av foreldres erfaringer med individuell og kollektiv medvirkning. Avhandling (dr. polit.) NTNU, Trondheim.
- SOU 2010:55. *Romers rätt – en strategi för romer i Sverige. Sverige. Delegation för romska frågor*. Stockholm: Integrations- och jämställdhetsdepartementet
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Williams, C., & Soydan, H. (2005). When and how does ethnicity matter? A cross-national study of social work responses to ethnicity in child protection cases. *The British journal of social work*, 35(6), 901-920.
- Østby, Lene (2008). Rasisme eller kultur?: perspektiver i utdanning av sosialarbeidere i Norge og England. *Fontene forskning: et tidsskrift fra Fellesorganisasjonen (FO)*(1), 49-61.
- Aadnesen, B. N. og Hærem, E. (2007). *Interkulturelt barnevernsarbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aamodt, Laila Granli. (1997). *Den gode relasjonen: støtte, omsorg eller anerkjennelse?* Oslo: Ad notam Gyldendal. Aamodt, Laila Granli. (2003). Sosialt arbeid og anerkjennelse. En problematisering av grunnlagstenkning i sosialt arbeid. *Nordisk sosialt arbeid*, (3), s. 154-161.

Informasjonsskriv om prosjektet ”*Fortellinger om møter mellom norske rom og barnevernet*”

Vil du delta i intervju?

Jeg heter Sofie Lunga og er masterstudent ved Hemil-senteret, Universitetet i Bergen og holder nå på med en masteroppgave.

Temaet for oppgaven min er møte mellom norske rom og barnevernet. Jeg ønsker å snakke med deg som er villig til å dele dine oppfatninger og meninger om barnevernet.

For å finne noen svar, ønsker jeg å intervjuer minst 6 representanter fra rom-miljøet.

Jeg håper at min undersøkelse kan gi nyttig informasjon til barnevernsarbeidere som skal jobbe med rom i fremtiden.

Hva innebærer det å delta?

Intervjuet vil ta omtrent en til en og en halv time, og vi blir sammen enige om tid og sted. Du kan selv velge om du ønsker at jeg skal skrive ned svarene dine eller om det jeg kan bruke lydopptaker når vi snakker sammen. Du kan også velge om du vil ha noen med deg under samtalen.

Kan du ombestemme deg?

Det er frivillig å være med på intervjuet og du kan når som helst si ifra at du ikke vil være med lenger. Etter intervjuet kan du si at du ikke vil at noe av det du har sagt skal brukes. Da vil alt bli slettet med en gang. Du trenger ikke å forklare hvorfor du ikke vil være med lenger.

Alle svarene du gir vil bli anonymisert i oppgaven min, det vil si at all informasjon om deg vil bli slettet eller endret, slik at ingen kan kjenne deg igjen. Når masteroppgaven min er ferdig 31.mai 2017, vil opptak og navn bli slettet for godt. Det er kun jeg som har tilgang til opplysningene du gir og jeg vil sikre at ingen andre vil få tilgang til disse opplysningene.

Hvis du har lyst til å være med på denne undersøkelsen, eller har

spørsmål om prosjektet, kan du ta kontakt med meg på telefon 41339622. Jeg bor i Haugesund, men vil reise til Oslo flere ganger i løpet av høsten.

Min veileder er Marte Knag Fylkesnes ved Hemil-senteret på Universitetet i Bergen. Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

Med vennlig hilsen

Sofie Lunga

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt informasjon muntlig/skriftlig om studien ***”Fortellinger om møter mellom norske rom og barnevernet?”*** og er villig til å delta i prosjektet

Sted/dato.

Signatur.

Intervjuguide til foreldre av rom

Bakgrunnsopplysninger

Alder:

Sivilstatus:

Stilling/yrke/rolle:

Tema	Spørsmål	Oppfølgingsspørsmål
Tema 1: Barnevern	<p>a) Jeg har lyst til å begynne denne samtalen litt åpent: Hva tenker du når du hører ordet barnevern?</p> <p>b) Er barnevern noe man/du snakker om blant familie eller venner? Hva snakker man om da?</p>	

	c) Husker du om barnevern var noe du hørte om som liten?	
Tema 2: Utfordringer	<p>a) Hva slags utfordringer mener du finnes mellom norske rom og barnevernet?</p> <p>b) En jeg kjenner sier at mange barnevernsarbeidere vet veldig lite om norske rom. Hva tenker du om det?</p> <p>bb) Hva tenker du at barnevernsarbeidere trenger å vite?</p> <p>c) Tenker du at det</p>	<p>b) Hva tror du barnevernsarbeidere vet om rom?</p> <p>b) Hvordan er det å være rom i Norge?</p> <p>c) Fortell litt om hvorfor du mener det.</p>

	<p>finnes romfamilier som kan trenge hjelp fra barnevernet?</p>	
<p>Tema 3: samarbeidspotensiale</p>	<p>a) Hvis barnevernet får inn en bekymringsmelding som gjelder rom. Hva mener du barnevernet skal gjøre?</p> <p>b) Mange saksbehandlere lurer på hvordan man kan få til en god dialog med romfamilier. Hva tenker du om det?</p> <p>c) Har du noen råd</p>	<p>a) Hvordan skal man gjøre en god jobb?</p> <p>b) Hva hadde vært viktig for deg, dersom du skulle i et møte med barnevernet? Hvordan hadde du håpet at det skulle bli?</p> <p>c) Hva bør</p>

	eller anbefalinger til barnevernet?	barnevernet gjøre annerledes?
--	-------------------------------------	-------------------------------

Intervjuguid 2: Til fagpersoner/personer som jobber med rom

Bakgrunnsopplysninger

Alder:

Stilling/yrke/rolle:

Tema	Spørsmål	oppfølgingsspørsmål
Tema 1: Rom i møte med barnevern	<p>a)Hvordan tror du barnevernet oppfattes for rom?</p> <p>b)I din erfaring, hvilke opplevelser har rom med barnevernet?</p>	<p>a)Hvordan oppfatter rom barnevernets rolle og mandat?</p> <p>b)Hva er rom opptatt av når de snakker om barnevernet?</p>

	c)I din erfaring, hva tenker du om jobben barnevernet gjør i møte med romfamilier?	
Tema 2. Utfordringer	<p>a)Kan du beskrive noen utfordringer du har sett mellom rom og barnevernet?</p> <p>b)Hva mener du er viktig for barnevernsarbeidere å vite om rom?</p> <p>c)Hva tror du rom vet om barnevernet?</p> <p>d)Hvordan tror du rombarn opplever</p>	<p>c) Hvordan forstår rom barnevernets arbeid?</p>

	barnevernet?	
Tema 3: Samarbeidspotensiale	<p>a)Hva tror du skal til for at forholdet mellom rom og barnevernet skal bedres?</p> <p>b)Har du noen gang gitt råd til rom om barnevernet?</p> <p>Har du noen råd eller anbefalinger til barnevernet?</p>	<p>a)Er det endringer barnevernet må gjøre i sin måte å jobbe på?</p> <p>aa)Krever det noe spesielt av romfamiliene?</p> <p>b)F.eks. om hva de bør gjøre, hvordan de bør oppføre seg? Kan du fortelle litt om dette?</p>

